

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 997

27. SVIBNJA 2022. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001

Starčevo

Višestoljetni trag Hrvata

SADRŽAJ

6

Hrvatska akademija
znanosti i umjetnosti

**Dokument o uvjetima
Srbiji, BiH i Crnoj Gori
za ulazak u EU**

8

U susret popisu stanovništva (I.)

**Demografske
promjene u Vojvodini**

12

Tijana Kojić, diplomirana pravnica
**Žrtva govora mržnje se
potpuno dehumanizira**

16

Knjiga o demografskoj i društvenoj
održivosti Hrvata u Vojvodini
predstavljena u Zagrebu

**Znanstveni pogled
u budućnost**

26

Naši gospodarstvenici (LXXXVIII.)
**Pčele, zemlja i zumbuli
starčevačke obitelji Šić**

32

Proletni koncert HGU-a
Festival bunjevački pisama

**Pokazatelj rada
i uspjeha**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić
Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
KOMERCIJALISTICA:
Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

**Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju**

Već viđeno

Naredna zima bit će najgora u posljednjih sedamdesetak godina. Čuli smo to od predsjednika **Aleksandra Vučića**. Ne, nije predsjednik preko noći postao i meteorolog pa da nam najavljuje vijavicu, mećavu i debele minuse iz kojih ćemo se teško izvući, već je tim riječima objasnio ono što cijeli svijet čeka već za nekoliko mjeseci – glad i hladnoća. Dobro, ako je samo to, pa preživjet ćemo. Za hranu se ovdje i u najtežim vremenima snalazilo, a izgurali smo i bez struje i goriva, i to ne tako davno.

Ne znam kako je bilo prije sedamdeset godina, ali pamtim posljednjih tridesetak i nešto. Možda najviše jedno proljetno nedjeljno popodne 1991. godine i kolonu tenkova koja je iz Sombora tutnjala prema Dunavu. Šaputalo se među preplašenim salašarima – idu na Osiijek. Bila je to moja prva stvarna slika nadolazećeg rata i valjda me je zato toliko i preplašila i valjda zbog toga i danas dobro pamtim to nedjeljno popodne i nas uplašene s neizrečenim pitanjem – na što će ovo izaći?

A nije trebalo dugo da do nas dopre potmula tutnjava borbi u Vukovaru, da do nas stignu pozivi za rezervu, pa onda telefonski pozivi u gluho doba noći. Nije dugo trebalo da nam mjesečna plaća bude svedena na nekoliko maraka, da hrana u dućanima postane senzacionalna vijest, da brojke na novčanicama dobiju toliko nula da ih nismo znali ni pročitati, a gorivo dragocjena roba koja se kupovala svugdje, samo ne tamo gdje treba. Onda su nam nad glavama počele padati i bombe. A u XXI. stoljeće smo ušli s restrikcijama struje.

Tek je dvadesetak godina prošlo od toga, pa nekako mislim ako nas se htjelo uplašiti onim što nas čeka, zašto pozivanje na ono što je bilo prije 70 godina, kada bi jednostavnije bilo vratiti se u ovu bližu prošlost koju ipak pamti većina nas? Osim ako se ne računa na kolektivni zaborav.

I nemam dilemu hoćemo li izgurati ovu zimu. Hoćemo. I sa skupom strujom, možda i s ponekom restrikcijom i sa skupljom hranom, ponekim praznim rafom u dućanu.

Pa, čemu onda to sijanje straha? Da bismo bili zahvalni kako smo usprkos crnim najavama ipak uspjeli ostati »iznad vode«?

Z. V.

Pokrajinsko izaslanstvo u posjetu Istarskoj županiji

Prvi regionalni festival umjetnosti *Labina*

Pokrajinska tajnica za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Dragana Milošević** boravila je u trodnevnom posjetu Istarskoj županiji, gdje je na poziv gradonačelnika Labina **Valtera Glavičića** prisustvovala svečanom otvorenju prvog regionalnog festivala *Labina* – festivala umjetnosti i tolerancije od 18. do 21. svibnja na kojem su sudjelovali i izvođači Srpskog narodnog pozorišta, *Bitef teatra* iz Beograda i mnogi drugi kazališni umjetnici iz regije.

Uoči otvaranja festivala Dragana Milošević se sastala sa županom Istarske županije **Borisom Miletićem**, koji je istakao veliki značaj suradnje Istre i Vojvodine. On je

naglasio da ona u kontinuitetu traje više od dva desetljeća i izrazio nadu da će se još više učvrstiti i ojačati kroz zajedničke projekte u području kulture i turizma.

Milošević je istakla da resorna pokrajinska tajništva pružaju snažnu financijsku potporu kroz javne natječe, posebno za pripadnike nacionalnih zajednica na teritoriju AP Vojvodine.

Kao jedan od najvažnijih projekata izdvojila je obnovu, sanaciju, adaptaciju i opremanje rodne kuće bana **Jelačića** u Petrovaradinu. U tom projektu, kako je rekla, ostvarena je partnerska suradnja s Vladom Srbije, koja je sudjelovala u otkupu kuće zajedno s Pokrajinskom vladom i istakla da će upravo rodna kuća bana Jelačića ubuduće predstavljati važan centar za očuvanje identiteta hrvatske nacionalne zajednice u Vojvodini i šire.

»Skupština AP Vojvodine je također proglasila 16. listopada, dan rođenja bana Jelačića, kao datum od pokrajinskog značaja i to je još jedan važan pokazatelj naših prijateljskih odnosa«, naglasila je Milošević.

Na sastanku je podržana inicijativa za održavanje velikog radnog sastanka predstavnika ustanova kulture obje regije, na kome bi se pristupilo izradi zajedničkog strategijskog plana na godišnjoj razini, kao i realizaciji projekata prekogranične suradnje, s akcentom na edukaciji i usmjeravanju mladih u pravcu njegovanja i očuvanja identiteta.

Sastanku su prisustvovali zamjenik župana **Ivan Glušac**, članovi gradskog vijeća Istarske županije za kulturu **Vladimir Torbica**, za talijansku nacionalnu zajednicu i druge etničke zajednice **Tea Batel** i savjetnica za medije u Pokrajinskom tajništvu **Dragana Kolundžić**.

Drugog dana održavanja Festivala izaslanstvo Pokrajinske vlade je ugostio gradonačelnik Labina Valter Glavičić.

Prije radnog sastanka Miloševićeva i Glavičić su sudjelovali na druženju i razgovoru u okviru likovne radionice

za djecu osnovnoškolskog uzrasta pod nazivom *La Loggia*, na kojoj su djeca pravila i oslikavala srca, kojima su uzvratili poruku ljubavi svojim vršnjacima u Novom Sadu.

Dragana Milošević je istakla da povezivanje djece iz različitih krajeva i poštovanje kulture i tradicije širenja svijesti o jedinstvu jesu prave vrijednosti, koje je potrebno negovati i prenositi na mlađe generacije.

Izaslanstvo Pokrajinske vlade je u pratnji domaćina obišlo i prostorije Savjeta srpske nacionalne zajednice u Labinu, gdje se Dragana Milošević upoznala s njihovim radom i o tome razgovarala s predsjednicom Savjeta **Cvijom Davidović**.

Događajima je prisustvovao i direktor Kulturnog centra Vojvodine **Miloš Crnjanski Nenad Šaponja**.

H. R.

Vojnić i Žigmanov gosti Hrvatske zajednice županija

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić** i predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov** bili su gosti 62. sjednice Izvršnog odbora Hrvatske zajednice županija koja se održala 24. svibnja u Istarskoj sabornici u Poreču.

Predstavnici Hrvata iz Srbije predstavili su županima izazove hrvatske zajednice u 2022. godini.

»Nastavno na dosadašnju suradnju s mnogim županijama, sudjelovanje na sjednici Izvršnog odbora HZZ-a bila je prigoda upoznati župane s programima i izazovima hrvatske zajednice u Republici Srbiji u 2022. godini.

Hrabre nas kontinuirana briga mnogih hrvatskih županija, naši česti međusobni posjeti te podrška zahvaljujući kojoj smo u stanju realizirati veliki dio naših projekata«, izjavila je predsjednica HNV-a Vojnić.

Na marginama sjednice u Poreču, Žigmanov je, kako navodi na svojem twitteru, neformalno razmijenio iskustva s dožupanom Šibensko-kninske županije iz redova srpske zajednice **Ognjenom Vukmirovićem**. Kako ističe, potvrđen je nastavak suradnje s institucijama srpske zajednice u Hrvatskoj.

Jandroković razgovarao sa Žigmanovim

Predsjednik Hrvatskoga sabora **Gordan Jandroković** primio je 19. svibnja predsjednika DSHV-a i izabranog zastupnika u novom sazivu Narodne skupštine Srbije **Tomislava Žigmanova**, priopćeno je iz Hrvatskog sabora.

Čelnik DSHV-a izvijestio je kako je lista *Zajedno za Vojvodinu – Vojvođani*, čiji je bio nositelj, na parlamentarnim izborima osvojila zastupnički mandat u Narodnoj skupštini Srbije i rekao kako očekuje skoro konstituiranje Skupštine.

Spomenuo je konzultacije o sastavljanju nove vladajuće većine te mogućnost sudjelovanja DSHV-a u njezinu formiranju pod jasno definiranim uvjetima. Prije svega, rješavanja statusnih pitanja hrvatske nacionalne manjine u Srbiji, proeuropske politike nove srbijanske vlade i konstruktivnog pristupa hrvatsko-srpskim bilateralnim odnosima.

Predsjednik Sabora Jandroković čestitao je Žigmanovu na izboru u Narodnu skupštinu te izrazio uvjerenost kako će ta pozicija pridonijeti boljem statusu i ravnopravnoj društvenoj poziciji hrvatske zajednice u Srbiji. Naglasio je nužno osiguranje zastupljenosti predstavnika hrvatske zajednice i u ostalim tijelima državne vlasti te javnim institucijama.

U razgovoru o identitetskom pitanju Hrvata u Vojvodini, tzv. bunjevačkom pitanju, sugovornici su osudili pokušaje podjele hrvatskog korpusa s ciljem raslojavanja hrvatske zajednice u Srbiji.

Kao negativan primjer naveli su proglašenje lokalnog hrvatskog dijalekta bunjevačke ikavice službenim jezikom u Subotici te iskazali zabrinutost zbog nedovoljnog ostvarivanja manjinskih prava Hrvata iz područja obrazovanja, navodi se u priopćenju.

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

Dokument o uvjetima Srbiji, BiH i Crnoj Gori za ulazak u EU

Među ostalim, HAZU smatra kako je potrebno aktualizirati pitanje zaštite recipročnih prava hrvatske manjine kao i da od Srbije treba tražiti odricanje od proglašenja bunjevačkog govora Hrvata službenim u Subotici

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU) objavila je 20. svibnja dokument naslovljen »Pri-loži za zaštitu hrvatskih nacionalnih interesa prili-kom pregovora Republike Hrvatske s Bosnom i Hercego-vinom, Crnom Gorom i Srbijom u pogledu njihova ulaska u Europsku uniju«.

Taj je dokument HAZU u veljači poslao predsjedniku **Zoranu Milanoviću**, predsjedniku Hrvatskog sabora **Gordanu Jandrokoviću** i predsjedniku Vlade **Andreju Plenkoviću**.

O pregovorima sa Srbijom

U dokumentu HAZU-a navodi se kako Srbija treba »prestat i s poticanjem neprijateljstva prema Hrvatskoj i progonom hrvatskih državljana uz odricanje od velikosrp-ske propagande (pitanje Bunjevaca, jezika, jasenovački mit, odnos prema bl. **Alojziju Stepincu** i dr.)«.

Akademija smatra da sa Srbijom treba napraviti raz-graničenje na Dunavu te aktualizirati neodgovorni povra-tak hrvatskoga katastarskog teritorija i Šarengradske ade pod suverenitet Hrvatske.

Potrebno je, smatra HAZU, »aktualiziranje potrebe poštivanja preuzetih obveza iz potpisanih sporazuma i dogovora – zaštita recipročnih prava hrvatske manjine, osigurati Hrvatima slobodno političko i kulturno organi-ziranje i djelovanje na razini istovrijednoj onoj koju Repu-blika Hrvatska osigurava srpskoj manjini s paritetom u financiranju djelovanja«.

Naglašava i potrebu definiranja položaja Srpske pravo-slavne crkve u Hrvatskoj.

Hrvatska treba inzistirati na dostavi podataka iz odne-senih arhiva nakon Drugoga svjetskog rata – vratiti arhiv NDH, arhiv JNA o križnim putovima i logorima, o hrvat-skom proljeću itd.

Srbija treba vratiti dokumentaciju odnesenu iz Vuko-varske bolnice, otkriti sva mjesta pogubljenja Hrvata za vrijeme agresije na Hrvatsku te imena ubijenih, uz omo-gućavanje njihova dostojnog ukopa.

»Bunjevačko pitanje« i književna baština

Srbija treba, ističe HAZU, priznati hrvatski etnički inte-gritet Bunjevcima u skladu s Izjavom Odbora za normu hrvatskoga standardnog jezika HAZU o tzv. bunjevačkom jeziku od 8. ožujka 2021. godine. Traži se i odricanje »od proglašenja bunjevačkog govora Hrvata službenim u Su-botici jer bi se to moglo shvatiti kao dio političkog plana identitetskoga rastakanja hrvatske bunjevačke zajednice u Vojvodini, dakle kao potiranje hrvatskoga nacionalnog identiteta Bunjevaca«.

Na svim razinama Srbije, kako se navodi, potrebno je javno i nedvosmisleno priznanje hrvatskoga jezika kao posebnog i neovisnog standardnog jezika, jednog od službenih jezika Europske unije u skladu s Izjavom Od-bora za normu hrvatskoga standardnog jezika HAZU od 11. listopada 2021. »To se posebno odnosi na obrazovni sustav u Srbiji gdje se hrvatski jezik lažno prikazuje kao

srpski jezik koji se samo naziva hrvatskim imenom«, navodi se u dokumentu.

Treba inzistirati na odricanju Srbije od svojatanja i prisvajanja povijesnih dosegata kulture s hrvatskih prostora te hrvatske književne baštine, posebno starije hrvatske književnosti.

Vučić o dokumentu HAZU-a

Na pitanje novinara da prokomentira dokument HAZU-a, srbijanski predsjednik **Aleksandar Vučić** rekao je da se »Srbija neće odreći svojih predaka, borbe protiv nacizma i fašizma kako bi se dodvorila bilo kome«.

»S Hrvatima moramo imati najbolje moguće odnose, ali ne po cijenu odricanja naše povijesti«, rekao je Vučić.

Poručio je da »Srbija sebi ne smije dopustiti zločine kakvi su se dogodili nad njezinim narodom«. »U budućnosti to više neće biti moguće«, rekao je Vučić.

Srbija treba priznati agresiju na Hrvatsku, prvenstveno plaćanjem štete počinjene u pohodu na Hrvatsku.

SANU: Huškački politički pamflet

Srpska akademija nauka i umjetnosti (SANU) nazvala je ovaj dokument HAZU-a »huškačkim političkim pamfletom« te poručila da neće ulaziti »u obezvrijeđeni prostor replike«.

U priopćenju koje je u ponedjeljak potpisao Izvršni odbor SANU ističe se da su »unatoč iskustvu«, članovi SANU-a »zatečeni primitivnim tonom mržnje« u dokumentu HAZU-a.

»Bez iluzija da će se itko od onih u međunarodnoj zajednici koji su nas neumorno podučavali novim civilizacijskim vrijednostima oglasiti u povodu ovog huškačkog političkog pamfleta, sami, upravo iz poštovanja prema svim žrtvama 'logora smrti', nećemo ulaziti u obezvrijeđeni prostor replike s onima koji besramno koriste izraz 'jase-novački mit'. Ali je dobro i korisno da znamo što misle!«, naveo je u kratkom priopćenju Izvršni odbor SANU-a.

H. R.

Nastavak izgradnje Hrvatske kuće zahvaljujući potpori Vlade Hrvatske

Hrvatsko nacionalno vijeće potpisalo je prošloga četvrtka, 19. svibnja, ugovor s izvođačem radova III. faze izgradnje Hrvatske kuće u Subotici. Nakon završenog procesa javne nabave poslovi III. faze izgradnje ovog objekta dodijeljeni su konzorciju koji čine *Expres-servis*, *Cim-gas* i *Rotel* iz Subotice. Izgradnjom Hrvatske kuće bit će osigurano primjereno sjedište trima ključnim institucijama hrvatske zajednice u Srbiji – HNV-u, Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU *Hrvatska riječ*.

Projekt u potpunosti financira Vlada Hrvatske, a sredstva za III. fazu izgradnje odobrena su na 109. sjednici hrvatske Vlade, održanoj u ožujku ove godine.

Predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** izjavila je kako se zahvaljujući snažnoj potpori Vlade Hrvatske, ali i predanom radu vijećnika i suradnika HNV-a, ulazi u sljedeću fazu izgradnje Hrvatske kuće. Izrazila je zadovoljstvo što je svaka faza radova značila povećanje financijske potpore iz matične države: za prvu fazu dobiveno je 160 tisuća eura, za drugu 196 tisuća, a za treću 410 tisuća eura.

»Zahvaljujući trećoj fazi moći ćemo uraditi građevinski dio, instalacije, vodovod, kanalizaciju, struju, dio ličilačkih radova. Nažalost, neće moći sve biti sve okončano do uređenja enterijera i namještaja, kako smo planirali, jer je uslijedilo poskupljenje svih radova«, rekla je Vojnić i dodala kako se nada da će Vlada Hrvatske nastaviti trend izdvajanja sredstava za ovaj projekt, ali i da će nastojati pronaći neke paralelne izvore financiranja.

Naglasila je i kako je, unatoč iznenadnom povećanju cijena materijala i drugim izazovima koji prate proces izgradnje, HNV uspio vlastitim ljudskim resursima, uz svoje redovite poslove, provesti brojne aktivnosti koje prate proces izgradnje vezane uz izradu projektne dokumentacije, geodetske pripremne radove, preparcelaciju katastarske jedinice, procjenu dubine podzemnih voda, dobivanje 30-ak dozvola i pristojbi, izmjenu financijskog plana, registraciju na Portalu javnih nabava, imenovanje tenderske komisije, specifikaciju troškova, postupak javne nabave, plan preventivnih mjera, imenovanje koordinatora za sigurnost, ugovore o izabranim izvođačima, rješenje o kućnom broju, kolčenje parcele, prijavu građevinskoj inspekciji, prijavu inspekciji rada, zahtjev za zauzimanje javne površine, prijavu gradilišta.

H. R.

U susret popisu stanovništva (I.)

Demografske promjene u Vojvodini

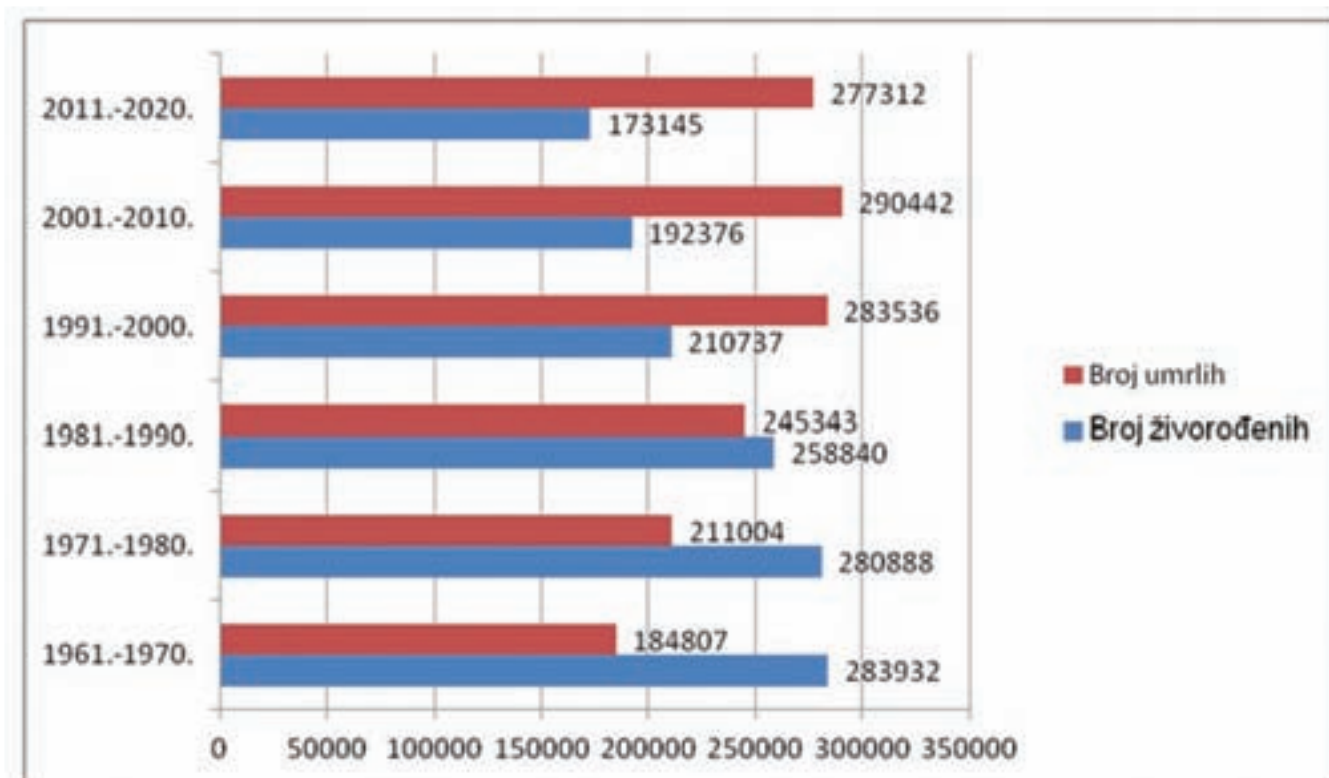
U susret popisu stanovništva, koji će u Srbiji biti održan u listopadu ove godine, prikazat ćemo na temelju relevantnih znanstvenih radova demografske promjene i procese koji su doveli do izrazitog demografskog deficita Hrvata u AP Vojvodini, odnosno Srbiji

U demografskom smislu Hrvati u Vojvodini, koji čine 81,2% ukupnoga hrvatskog stanovništva u Srbiji, nalaze se u »dubokoj populacijskoj krizi dugoga trajanja koja se najjasnije i najpreciznije pokazuje u polustoljetnom trendu opće ili ukupne depopulacije, tj. u postojanom i izraženom međupopisnom padu broja pripadnika u kontinuitetu od 1961. godine kada su vojvođanski Hrvati zabilježili maksimum svoje naseljenosti. Od tada pa do popisa 2011. godine broj u popisu izjašnjenih Hrvata u Vojvodini smanjen je sa 145.341 na 47.033 osobe ili za 67,6%, što znači da su Hrvati popisani 2011. godine činili svega jednu trećinu svojega broja iz 1961. godine«, navodi dr. sc. **Dražen Živić** u znanstvenoj studiji »Demo-

grafske odrednice održivosti Hrvata u Vojvodini« objavljenoj u monografiji *Demografska i društvena održivost Hrvata u Vojvodini* ove godine u nakladi Instituta društvenih znanosti *Ivo Pilar* iz Zagreba i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice.

Među najznačajnijim čimbenicima koji su utjecali na ovako veliki demografski deficit u relativno kratkom razdoblju Živić navodi negativne trendove u demoreprodukciji, brojčano jako iseljavanje, ubrzano demografsko starenje, izrazito nepovoljan politički, manjinski i društveni položaj, etničko čišćenje 1990-ih, asimilaciju, »popisni inženjering«, procese modernizacije i druge.

■ Prirodno kretanje stanovništva Vojvodine

Demografske ekspanzije i regresije u Vojvodini

»Prošle i aktualne trendove, procese, odnose i strukture u populaciji vojvođanskih Hrvata nije moguće u cjelini vrednovati bez sumarnog uvida u osnovne demografske promjene ukupnog vojvođanskog stanovništva, naročito u kontekstu oblikovanja etničke/nacionalne strukture Vojvodine«, ističe Živić.

Koje su glavne značajke suvremenog demografskog razvoja Vojvodine? Prema Živiću prva je relativno veća napučenost, druga je depopulacija; drugim riječima više umire stanovnika nego što se rađa djece, iseljavanje pretežno dominira nad doseljavanjem, visoka je razina ostarjelosti stanovništva i treća je značajka izrazito heterogena etnička/nacionalna struktura.

Ukupno kretanje stanovništva u Vojvodini ima četiri vremenski nejednaka ali vrlo karakteristična međupopisna razdoblja, dva koje dominantno karakterizira demografska ekspanzija (1948. – 1981. i 1991. – 2002.) i

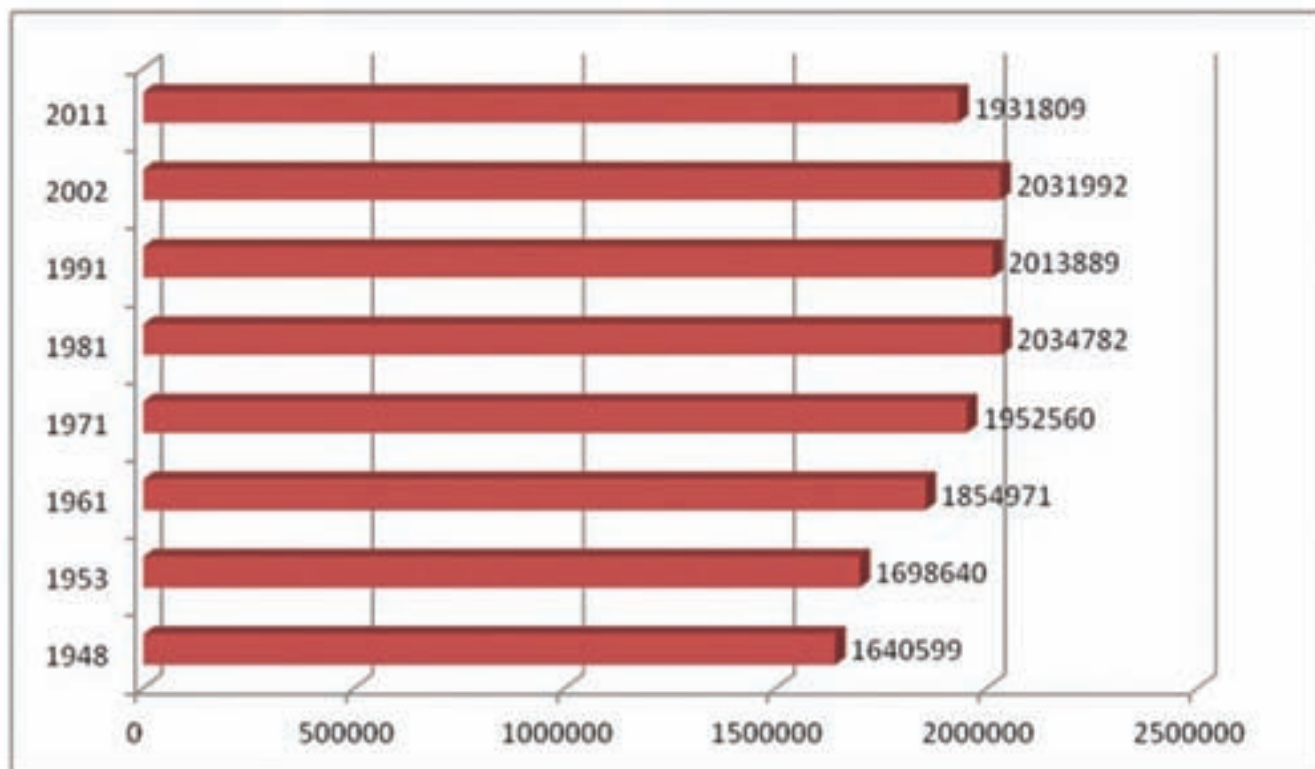
dva koje karakterizira jaka demografska regresija (1981. – 1991. i 2002. – 2011.), navodi Živić.

U prvom ekspanzivnom razdoblju od 1948. do 1981. ukupan broj stanovnika Vojvodine je porastao za 394.183 osobe, s 1.640.599 na 2.034.782 što je i maksimum zabilježene naseljenosti. Povećana je opća relativna gustoća naseljenosti sa 75,9 stanovnika na četvorni kilometar na 94,1 stan./km². Najsnažajniji porast je bio u godinama od 1953. do 1961. kada je apsolutni porast iznosio 156.331 osobe. To je bio rezultat imigracija, tj. doseljavanja kako organiziranog i masovnog tako i individualnog i spontanog. Doseljavalo se uglavnom agrarno, ruralno i mlađe stanovništvo što je rezultiralo i pozitivnom demoreprodukcijom.

U prvom regresivnom razdoblju od 1981. do 1991. broj stanovnika se smanjio za 20.893 osobe, i s 2.034.782 je pao na 2.013.889. Dolazi do prirodnog pada stanovništva (od 1989. godine je broj umrlih veći od živorođene djece) i do sve izraženijeg iseljavanja.

Drugo demografski ekspanzivno razdoblje se bilježi od 1991. do 2002. godine. Ukupan broj stanovnika porastao je s 2.013.889 na 2.031.992, odnosno za 18.103 osobe. Najvažniji čimbenik ovog blagog porasta su bile »izbjegličke i useljeničke struje srpskog stanovništva iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine« pa tako na popisu 2002. oni čine 9,2% ukupne populacije u Vojvodini dok je to na razini Srbije 3,2%. Ovo je razdoblje obilježeno i jakim iseljavanjem, prije svega hrvatskog i mađarskog stanovništva. Prema podacima, iselilo se nešto manje od 35.000 stanovnika. Najveći broj iseljenih, 5.716, zabilježen je 1992. godine.

Prema prvom modernom popisu stanovništva na području današnje Vojvodine je 1869. godine popisano ukupno 1.152.468 stanovnika. Prema posljednjem popisu 2011. godine u Vojvodini je živjelo ukupno 1.931.805 stanovnika.

Ukupan broj stanovnika Vojvodine od 1948. do 2011.

Posljednje međupopisno razdoblje od 2002. do 2011. također je demografski regresivno razdoblje, jer se broj stanovnika smanjio za 100.183 osobe i pao s 2.031.992 na 1.931.809. Tako je Vojvodina »vraćena« na sredinu 1960-ih godina. Razlozi tome su u niskim reproduktivnim normama, kontinuiranoj generacijskoj depopulaciji, kontinuiranom prirodnom padu i ubrzanom procesu starenja stanovništva. Radi se o negativnim procesima dugog trajanja i kumulativnih učinaka što znači da će se njihove posljedice osjećati i u narednim godinama i desetljećima, objašnjava Živić.

Silazni trend

Iznoseni podaci upućuju, navodi Živić, da su »od početka 1980-ih godina demografske promjene u Vojvodini bile zamjetno više pod utjecajem destabilizacijskih čimbenika demografskog razvoja, prije svega nepovoljnijih obilježja u prirodnom (i donekle) mehaničkom kretanju stanovništva, kao i ubrzanog procesa demografskog starenja zahvaljujući kojemu je znatno usporena revitalizacija vojvođanske populacije vlastitim demoreproduktivnim potencijalima«.

Drugim riječima, kontinuiran je pad broja živorođene djece i porast broja umrlih, što rezultira jakim silaznim trendom demoreprodukcije. Tako je, ako se uspoređuju popisna razdoblja od 1961. do 1970. i od 2011. do 2020. broj živorođene djece smanjen za 39%, a broj umrlih povećan za 50,1%. To znači da je prirodno kretanje stanovništva postalo izrazito negativna odrednica ukupnog

kretanja stanovništva, odnosno formiranja demografske bilance.

»Sredinom 1980-ih godina, zbog sve nepovoljnijeg dobnog sastava i ostarjelosti stanovništva, završava demografska tranzicija (prijelaz s visokih na niske stope nataliteta i mortaliteta te niske i negativne stope prirodne promjene) i Vojvodina ulazi u posttranzicijsku etapu demografskog razvoja te poprima prevladavajuća obilježja niskonatalitetnog i niskofertilitetnog područja«, ističe Živić.

Uz promjene društvenih normi i običaja i religijskih praksi, užih demografskih i socio-ekonomskih razloga te osobnih činioca, o velikom utjecaju društvenih, političkih pa i ratnih događanja na prirodno kretanje stanovništva svjedoče podaci da je prirodni prirast od 1961. do 1990. bio pozitivan i iznosio 182.506 stanovnika, ali je prirodni pad nakon 1991. godine bio toliko intenzivan (-275.032 stanovnika) da je odredio prirodno smanjenje za cijelo promatrano razdoblje od 1961. do 2020. godine. Drugim riječima, navodi Živić, Vojvodina je u posljednjih šest desetljeća prirodnim putem izgubila gotovo 100.000 stanovnika.

Stoga je, ističe Živić, međupopisni porast broja stanovnika rezultat isključivo većeg doseljavanja od iseljavanja i da njega nije bilo Vojvodina bi ostvarila kontinuiranu ukupnu depopulaciju od 1981. do danas. O tome svjedoče i procjene demografa da će se opadanje broja stanovnika u Vojvodini nastaviti gotovo nesmanjenim intenzitetom.

Priredila: Jasminka Dulić

Suradnja na pomolu

Delegacija Fondacije **Cro-Fond** je na poziv načelnika Općine Ivankovo **Marka Miličevića** 22. svibnja gostovala na 2. Danima obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava s područja Općine Ivankovo. Delegaciju su, osim upravitelja fondacije **Lazara Cvijina**, činili **Tomislav Vuković** iz Sombora, **Tome Vojnić Mijatov** iz Tavan-kuta i **Ivica Tumbas** iz Subotice, svi vlasnici obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava naše zajednice.

Osim delegacije Fondacije, na skupu su bili prisutni i državni tajnik Ministarstva poljoprivrede **Tugomir Majdak**, župan Vukovarsko-srijemske županije **Davor Dekanić**, delegacija OPG iz Slovenije i oko 100 vlasnika OPG-ova s područja općine domaćina.

Po riječima upravitelja fondacije **Cro-Fonda** **Lazara Cvijina** program se sastojao od predavanja na određene teme, obilaska gospodarstvenog sajma koji je prvi puta priređen, smotre dječjeg folklornog stvaralaštva *U srcu mi zavičaj* i koncerta sastava *Cecilija & pozitiv*.

U dijelu predavanja, po riječima sugovornika, bila su tri tematska bloka. Prva tema je bila »Što se za OPG mijenja novim strateškim planom Zajedničke poljoprivredne

gospodarstvima. Strateškim planom je predviđeno povećanje u svim navedenim programima.

Drugi tematski blok je imao naslov »Poljoprivreda u Vukovarsko-srijemskoj županiji – perspektiva za OPG-ve« koju je izložila konzultantica **SMARTER doo Zvezdana**

Blažić. U analizi je prezentirano da od ukupnog BDP-a županije, koji iznosi oko 9 milijardi kuna, 11 % je udio poljoprivrede. Županija ima oko 245.000 ha obradivih površina na svom području i 7.389 OPG-ova.

Treći tematski blok je bio »Udruživanje proizvođača u proizvođačke organizacije«. Cilj formiranja ovih organizacija je ukupnjavanje ponude radi jače pozicije na tržištu, planska proizvodnja prema potrošnji, smanjenje troškova proizvodnje i dr. Kako je Cvijin pojasnio, za sada na teritoriju Hrvatske postoje 23 proizvođačke poljoprivredne organizacije, a krajnji cilj je da u budućnosti 75 % ukupne proizvodnje u poljoprivredi bude realizirano kroz ove organizacije. Na primjeru proizvođačke organizacije **VIP Panonia doo** prezentirana su konkretna iskustva i izazovi koji prate ovaj vid organiziranja.

Na marginama skupa **Lazar Cvijin** je upoznao državnog tajnika **Majdaka** s rezultatima nedavno provedenog upisa u registar poljoprivrednih gospodarstava hrvatske zajednice u Srbiji i iznio dalje planove na tom području, prvenstveno onog dijela koji se odnosi na izradu strategije gospodarstva.

U nastavku programa gosti su obišli 1. Gospodarstveni sajam u Ivankovu na kojem je priređena izložba i prodaja poljoprivrednih strojeva, proizvoda domaćih obrtnika i OPG-ova, vrtnog namještaja, terenskih vozila i dr.

H. R.

politike Republike Hrvatske od 2023. do 2027. godine«, a temu je izložio državni tajnik **Tugomir Majdak**, koji je u predavanju prezentirao što sadrži nova omotnica za OPG-ove u Hrvatskoj glede izravnih plaćanja, eko-she-ma, start-up program i potpore malim poljoprivrednim

Tijana Kojić, diplomirana pravnica

Žrtva govora mržnje se potpuno dehumanizira

Osnovna struktura govora mržnje sadržana je u negiranju prava na različitost i kreiranju stavova. Govor mržnje u javnoj sferi dopire do mnogo većeg broja ljudi od onog svakodnevnog govora mržnje. Drugo, govornici koji imaju javnu prepoznatljivost, ne mislim ovdje samo na političare ili funkcionere, već i na kulturne radnike, sveučilišne profesore, nastavnike, pripadnike vojske i policije itd., njihova riječ ima veću težinu u odnosu na običnog čovjeka. Postoji zablude da je sloboda govora, primjerice u Americi, neograničena. Fabriciranje prijetnji se pokazalo kao jedan od osnovnih mehanizama govora mržnje, uz dehumanizaciju

Intervju vodio: Zvonko Sarić

Pokrajinski pučki pravobranitelj (ombudsman), u suradnji s Institutom za kriminološka i sociološka istraživanja iz Beograda, organizirao je nedavno u Subotici konferenciju pod nazivom »Govor mržnje«. Na ovoj konferenciji je sudjelovala i pravica **Tijana Kojić**, koja je predstavila svoj rad pod nazivom »Govor mržnje u sferi javnog obraćanja«. Nakon održane konferencije s Tijanom Kojić razgovarali smo među ostalim i o tome što čini govor mržnje u javnoj sferi, ima li sloboda izražavanja svojih granica i postoji li jedinstvena definicija govora mržnje.

Tijana Kojić je diplomirala na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Novom Sadu, gdje je obranila dva master rada: »Sugestivni načini ispitivanja u prekrivičnom i krivičnom postupku, na predmetu Psihologija iskaza u krivičnom postupku« i rad »Govor mržnje u međunarodnom pravu i pravu Republike Srbije, na predmetu Bezbednost i ljudska prava«, što su njena područja znanstvenog interesiranja iz čega je publicirala više radova. Licencirani je medijator od strane Ministarstva pravde Srbije. Bila je odvjetnička pripravnica u odvjetničkom uredu *Fila* u Beogradu, zatim je radila i radi kao stručna suradnica u području medijskog prava i zlouporabe slobode izražavanja u više odvjetničkih ureda u Beogradu.

► Što čini govor mržnje u javnoj sferi drugačijim od »svakodnevnog« govora mržnje?

Osnovna razlika je u tome što govor mržnje u javnoj sferi dopire do mnogo većeg broja ljudi od onog svakodnevnog govora mržnje. Drugo, govornici koji imaju javnu prepoznatljivost, ne mislim ovdje samo na političare ili funkcionere, već i na kulturne djelatnike, sveučilišne profesore, nastavnike, pripadnike vojske i policije itd., njihova riječ ima veću težinu u odnosu na običnog čovjeka. Ako Vaše dijete provodi, primjerice, šest sati u školi, utjecaj profesora ili nastavnika je neminovan. Isto važi i za pripadnike vojske i policije. Ljudi imaju specifičan odnos prema ovim profesijama. Očekuju da ih policajac zaštiti i ujedno da ima autoritet. Da ne govorimo o javnim osobama i ljudima koji dopiru s društvenih mreža, internet portala i slično. Jedna profesorica sa sveučilišta u New Yorku, kada je upitana zašto je **Henry Ford** imao toliko velik auditorij za svoj antisemitizam, to je jednostavno objasnila: »Kada Henry Ford govori, ljudi to slušaju«.

► Ima li sloboda izražavanja svojih granica?

Ima. Svaka zlouporaba prava ili slobode je inače nešto što nije dozvoljeno. Ograničenje slobode izražavanja u slučajevima zlouporabe je propisano i međunarodnim aktima, prije svega tu mislim na Europsku konvenciju o ljudskim pravima, čl. 10. st. 2 i u našem Ustavu i u zakonima, kako u području građanskog prava, tako i u kaznenom zakoniku. Postoji zablude da je sloboda govora primjerice u Americi neograničena. Oni poznaju tri kategorije nedozvoljenog izražavanja: *hate speech*, *fighting words* i *hate crimes*, koji u sebi često sadrži govor mržnje. Njemačka je zemlja koja je vrlo rigorozna u ovom području. Ona ne zahtijeva nikakve subjektivne elemente na strani žrtve da bi govornik bio sankcioniran. Postoji razlika u teorijskom i praktičnom pristupu anglosaksonskog sustava u odnosu na eurokontinentalni, ali govor mržnje je svakako nešto što nije dozvoljeno ni u jednoj zemlji. Rijetko kada se bavimo Australijom, nije nam bliska generalno. Ali, primjerice, ona ima veliki opus zakonskih regulativa u ovom području, budući da je, kao i Amerika, imala period segregacije u odnosu na domorodačko stanovništvo.

► Postoji li jedinstvena definicija govora mržnje? Što je struktura govora mržnje?

Kao i u svemu, ne postoji jedinstvena definicija. No, određeni elementi se u definiranju svakako ponavljaju kod različitih teoretičara i zakonodavaca: raspirivanje

vjerske i nacionalne mržnje, etničke mržnje i netrpeljivosti itd. Ipak, danas se ti elementi proširuju i na seksualno opredjeljenje, spol, starost i slično. Postoje neka mišljenja koja polaze od toga da se skup zaštićenih dobara u nekom trenutku mora ograničiti, jer počinjete dobijati kontraefekt. Mogli bismo samo o ovome debatirati. S druge strane, imate i ekstremne primjere »političke korektnosti« u govoru, kada se on počinje primjenjivati nekontrolirano, ali to je već jako kompleksna tema. Važno je propoznati da govor mržnje postoji kako u verbalnoj, tako i u neverbalnoj formi. Osnovna struktura govora mržnje sadržana je u negiranju prava na različitost i kreiranju stavova. Govornik nastoji žrtvu obeshrabriti u svim aspektima i time postiže da se samo njegovi stavovi i mišljenja čuju. Prije cijelog kaosa s kovidom, pokrajinski ombudsman je imao konferenciju o zločinima iz mržnje. Tada sam napisala jedan rad u kojem sam postavila jedno važno pitanje: je li je govor mržnje zločin ili samo zlouporaba slobode izražavanja? O tome da je to kao verbalni delikt, o tome neću ni diskutirati.

► Kako se mehanizam govora mržnje može promatrati kako bi se u cijelosti razumio?

Multidisciplinarno. I to je nešto čega mi pravnici moramo biti svjesni. Neophodna su znanja iz drugih znanosti. Ne možete promatrati govor mržnje isključivo kroz pravnu normu. Psihologija i sociologija su znanosti koje su usko povezane s pravom u ovom području. Veliki broj predmeta iziskuje da se određena zlouporaba slobode izražavanja promatra kroz historijski kontekst. Pravo mora imati suživot s društvom. S druge strane, kako možemo razumjeti posljedice govora mržnje ako ne razumijemo što on predstavlja u odnosu na žrtvu i govornika. Ovo je važno imati u vidu, jer kako ćemo djelovati preventivno ako ne razumijemo zbog čega je netko postao govornik mržnje. Drugo, moramo razumjeti kakve posljedice govor mržnje ima za društvo. Onog trenutka kada se počne stvarati nemir u društvu, on postaje sigurnosni problem. Moramo razumjeti historijski kontekst konkretnog slučaja, sudionika u postupku, društva u kojem se slučaj dogodio. Nije isto ako vidite svastiku na zidu u Njemačkoj ili na nekom drevnom hramu ili spomeniku, jel tako? Pred ad hock Tribunalom za Ruandu u dokaznom postupku jezični eksperti su davali svoja mišljenja za određene »sleng« riječi. Ovo je i razumljivo, pogotovo kada je riječ o međunarodnim sudovima, jer suci dolaze iz različitih dijelova svijeta. Ipak, i u domicilnom postupku visok stupanj opće obrazovanosti sudaca, tužitelja, odvjetnika je prijeko potreban. Nekada su se pravnici u narodu nazivali doktorima, jer su stjecali najšire moguće obrazovanje. Zašto bi taj kriterij bio išta manji u 21. stoljeću kada nam je sve znanje svijeta dostupno na klik.

► Je li fabriciranje prijetnji neminovan pratitelj govora mržnje?

Fabriciranje prijetnji se pokazalo kao jedan od osnovnih mehanizama govora mržnje, uz dehumanizaciju. Pobuđivanje strahova i paranoje pokazalo se kao efikasan način da govornici provedu svoju zamisao u djelo. Netko bi rekao da je to strah od nečega što ne poznajemo

ili ne razumijemo. Možda, ali historija je pokazala da je fabriciranje prijetnji vodilo u vrlo opasne ishode po čovječanstvo. Fabriciranje prijetnji ima za cilj da se identifikira neprijatelj ili krivac za sve ono što u određenom društvu ne štima, bilo da je to ekonomska devastacija, siromaštvo, visok stupanj korupcije, degradacija društvenih vrijednosti itd. Drugo, veliki stupanj migracije koji je Europa doživjela posljednjih desetljeća je vrlo utjecao na strahove domicilnog stanovništva. Činjenica da se ljudi koji dolaze u zemlje Europe kulturološki razlikuju posebno potiče određeni stupanj animoziteta, a što opet stvara plodno tlo za govor mržnje. Moramo razumjeti i strahove, strepnje i nelagodnosti domicilnog stanovništva kako bismo radili na tome da se postigne suživot različitih kultura, religija i običaja. Ne da ih opravdavamo, ali da ih razumijemo i da radimo na tome da se nadvladaju. Isto važi i za ljude koji migriraju. Dakle, upravo suprotno u odnosu na fabriciranje prijetnji i dehumanizaciju. Strah ljude često čini agresivnim i sklonim da se grupiraju sa svojim istomišljenicima. U grupi sve nam se čini prihvatljivijim, čak i izvršenje kaznenog djela. To su sve meha-

nizmi govora mržnje. Ako sebe predstavite »ocem nacije«, borcem za dobrobit malog, napaćenog čovjeka i ništa Vam materijalno ne treba, jer niste primjerice »židovski materijalist« već jedino želite revitalizirati slavu prošlost svog naroda, vi ste dobili nesagledivi auditorij spreman da mu sugerirate što on treba misliti, osjećati i raditi, a to što jedva sastavlja da kupi kruh svaki dan, pa za to je kriv tamo neki stvor. Zašto kažem stvor? Zato što se žrtva govora mržnje potpuno dehumanizira. Što bi stari Rimljani rekli za robove: stvar koja govori.

► **Ratovi 90-ih godina prošlog stoljeća na prostorima bivše SFRJ predstavljali su plodno tlo za govor mržnje i svu njegovu destruktivnu moć. U kojoj mjeri je bilo važno procesuiranje i govora mržnje pred Haškim sudom?**

Jako je nezahvalno pričati o Haagu općenito, jer mi, mislim na sve bivše republike SFRJ, nemamo dovoljno historijskog otklona u odnosu na ratove 90-ih. Tribunal nije ispunio očekivanja nikog od sudionika u tim postupcima. Nije doveo do nestanka »zle krvi« i tu je njegov najveći neuspjeh. Nije postignut glavni cilj – pomirenje! Presude koje se tiču govora mržnje ostale su samo slovo na papiru, obesmišljene su. Samim tim i ti postupci. U historijskom smislu, on nije postigao ono što je Nürnberški proces. Govor mržnje je u jednom trenutku bio veliki društveni problem u bivšim republikama. Haagom nije postignuto da društvo shvati koliko je govor mržnje opasan, da je on jedino put ka razaranju. Naprotiv, njemu se uvijek pribjegne kad

je potrebno skupiti ili jeftine političke poene ili zadobiti naslovnicu i malo publiciteta. Kao netko tko je iz Novog Sada po rođenju, vrlo sam svjesna koliko smo se mi plašili govora mržnje 90-ih godina. Stoga mislim da je Haag u tom smislu bio promašaj. Europski sud za ljudska prava je mnogo više povjerenja stekao od strane građana, iako je kod nas veliki problem provođenje odluka ESLJP, a naši građani postižu uspjehe u tim postupcima.

► **Što u praksi znači primjena članka 10. Europske konvencije o ljudskim pravima na govor mržnje? Koja je uloga nezavisnih institucija u Srbiji u slučajevima govora mržnje?**

Članak je dvojak. U svom prvom stavku on garantira slobodu izražavanja kao osnovno ljudsko pravo, u drugom ističe mogućnost da ista bude ograničena. Veliki je broj predmeta pred ESLJP vezanih za povredu čl. 10. Najčešće od stane samih govornika mržnje. Jedan od najpoznatijih slučajeva je **Jean-Marie Le Pen**. Sud ga je odbio, naravno. Kod nas, broj predmeta je zanemariv. Iako imamo dosta dobre zakone, izbjegavamo ih primijeniti. Pokazalo se da u slučajevima govora mržnje građani imaju veće povjerenje u nezavisne institucije nego

u državna tijela i pravosudni sustav. To je s jedne strane dobro, jer su ombudsmeni i povjerenici pokazali da su nepristrasni, nezavisni i time su postigli veći stupanj autoriteta u odnosu na razdoblje kada su prvi put ove institucije počele s radom. Drugo, ti postupci su mnogo brži, efikasniji i ekonomičniji. Pravosuđe je tromo, tako je desettljećima. To stvara nepovjerenje građana. Kazneno-pravni odgovor treba biti *ultima ratio* u području govora mržnje, ali i u tom području rijetko se procesuiraju generalno. Da, postoje postupci za vršnjačko nasilje, za obiteljsko nasilje itd. Ali sam govor mržnje kao takav, na razini je statističke greške. Nedavno je u građanskom postupku donijeta presuda u odnosu na jedan medij koja se konkretno ticala govora mržnje, iako naš Zakon o javnom informiranju i medijima i Zakon o elektroničkim medijima imaju jasne odredbe koje se odnose na govor mržnje.

► **Kako komentirate sporadične prijetnje novinari-ma u Srbiji kao jedan od vidova govora mržnje?**

To je svakako nešto što mora i zakonski, ali i društveno biti sankcionirano. Veliki broj napada je uvjetovan i činjenicom da novinari sve više obavljaju poslove koji su primarna djelatnost državnih tijela, najčešće otkrivanje korupcije. Znači da sustav negdje ne štima. Ali, opet je pitanje kakvu poruku nositelji vlasti šalju kada se dogode ovakvi slučajevi. S druge strane, nije prihvatljivo da se itko bavi javnim ili bilo kojim drugim društveno odgovornim poslom, a da smatra da ne smije trpjeti nikakvu kritiku. Ako ste javni djelatnik, vaša riječ ima veću težinu, jer dopire do šireg auditorija. Samim tim ste dužni trpjeti i kritiku. Nitko nije nepogrešiv, jel tako?

► **Je li moguće oduprijeti se i sankcionirati govore mržnje, nasilje i širenje lažnih vijesti na globalnoj au-tocesti društvenih mreža?**

Jako kompleksno pitanje. Arhitektura interneta je specifična. Ne možete pravne norme primijeniti na isti način kao što je to u realnom svijetu. Njemačka pokušava uvesti zakonske norme upravo u ovom području, još od 2017. godine. Nailazi na ozbiljan otpor svjetskih kompanija kao što su Google, Facebook i slično. Veliki je novac u igri. Veći broj pregleda znači više reklama. Moglo bi se reći da se govor mržnje negdje i potiče, jer to potiče više pregleda. To nije dobro. Moje pravo ne isključuje tuđe pravo. Isto je i sa slobodom izražavanja. Konkretno, mislite li da Mask zagovara apsolutnu slobodu govora na Twitteru, jer je strastveni borac za ljudska prava i slobodu izražavanja? Pa naravno da ne! Finacijski moment je tu presudan. Ipak, dobro je što određene stranice daju mogućnost da se neki sadržaji uklone. To je za sada kompromisno rješenje. Vidjela sam vijest da će Viber u skladu s regulativama EU uvesti sustav kojim će se uklanjati govor mržnje. Kako će to funkcionirati, vidjet ćemo, jer govorimo o prepisci, o nečemu što je najbliži SMS porukama, što već spada u domenu privatnosti. EU očito počinje sve više prepoznavati govor mržnje kao ozbiljan problem. Do konačnog rješenja najviše što možemo učiniti je da ljude educiramo. I to nije vezano samo za internet, već općenito. Kulturna prosvijećenost je najefikasnije sredstvo u borbi protiv govora mržnje. Ne stupanj

obrazovanja već stupanj prosvijećenosti. To su potpuno različiti pojmovi.

► **Koja je uloga sredstava javnog informiranja spram fenomena govora mržnje? Trebaju li mediji biti »kontrolori« javnog istupanja?**

Naravno, tu nema nikakve dileme. Europski sud za ljudska prava je u jednoj svojoj presudi istaknuo da su mediji, možemo pridodati i internet izdanja, specifični u problematici govora mržnje, jer dopiru do većeg broja ljudi u odnosu na, primjerice, književno djelo, kazališnu predstavu, pa čak i film. Samim tim, ako želite kulturno degradirati jedno društvo, pružit ćete mu određenu vrstu sadržaja i obrnuto. Drugo, često davanje prostora nasilju i govoru mržnje čini da se stupanj tolerancije na iste povećava. Nastupa emotivna otupjelost. Ljudi gube empatiju. Mediji moraju voditi računa da ne budu zloupotrijebljeni u cilju promocije govora mržnje. To je jako tanka linija. Napose kada se postavi pitanje demokratske debate. Ali opet, visok stupanj obrazovanja i profesionalizma sve to mogu preduhitriti, jer pravo na debatu nije pravo na govor mržnje. I tu nema nikakve daljnje polemike.

Čekaju se konačne upisne kvote

Po prvi puta u akademskoj 2018./2019. godini donošenjem posebne upisne kvote za studente pripadnike hrvatske nacionalne manjine i hrvatskoga iseljeničtva ispunjen je jedan od najvažnijih zahtjeva u području obrazovanja. Posebna kvota odnosi se na dvije kategorije Hrvata izvan Republike Hrvatske definirane člankom 2. Zakona o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske: na pripadnike hrvatske nacionalne manjine u 12 europskih država i na Hrvate iseljenike u preokooceanskim i europskim državama i njihove potomke.

U akademskoj 2022./2023. godini nekoliko hrvatskih visokih učilišta osigurava posebnu upisnu kvotu za pripadnike hrvatske nacionalne manjine i hrvatskoga iseljeničtva, a do sada su to učinili: Sveučilište u Zagrebu, Hrvatsko katoličko sveučilište, Sveučilište u Splitu, Sveučilište u Zadru, Sveučilište Sjever te Veleučilište »Lavoslav Ružička« u Vukovaru, čime se s uspjehom nastavlja jedan od vrlo značajnih projekata kojima se nastoji povezati mlade Hrvate izvan Republike Hrvatske s domovinom i to njihovim osobnim dolaskom u Hrvatsku, boljim upoznavanjem hrvatske kulture, jezika i svakodnevnog života te stjecanje kvalitetnog obrazovanja. Prema najavama, na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku u tijeku je donošenje odluke o posebnoj upisnoj kvoti te će po okončanju postupka biti dostupna na mrežnoj stranici Ureda.

Po riječima asistentice u obrazovanju HNV-a **Nataše Stipančević** za studij u Hrvatskoj u narednoj akademskoj godini priprema se 12 srednjoškolaca.

Knjiga *Demografska i društvena održivost Hrvata u Vojvodini: aktualni trendovi, izazovi i perspektive* predstavljena u Zagrebu

Znanstveni pogled u budućnost

»Knjiga razotkriva mnoštvo izazova s kojima se suočava hrvatska nacionalna manjina na prostoru Vojvodine i Srbije, na višedesetljetnoj vremenskoj okomici«, kazao je dr. sc. **Željko Holjevac**

U Zagrebu je, od 17. do 20. svibnja, održan deveti Festival povijesti *Kliofest*. Glavni dio programa održan je u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici gdje je 19. svibnja održano predstavljanje i knjige *Demografska i društvena održivost Hrvata u Vojvodini: aktualni trendovi, izazovi i perspektive* (Institut društvenih znanosti *Ivo Pilar* – podružnica Vukovar i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice) autorskog trojca dr. sc. **Dražena Živića**, dr. sc. **Sandre Cvikić** i prof. **Tomislava Žigmanova**.

dr. sc. Željko Holjevac, prof. Tomislav Žigmanov, dr. sc. Mario Bara i virtualno dr. sc. Sandra Cvikić

238 stranica izazova

Knjigu su predstavili ravnatelj Instituta društvenih znanosti *Ivo Pilar* dr. sc. **Željko Holjevac**, recenzent dr. sc. **Mario Bara** i autori dr. sc. Sandra Cvikić (online obraćanje) i prof. Tomislav Žigmanov.

Dr. sc. Željko Holjevac u uvodnom je govoru, u ime jednog od nakladnika, podsjetio kako je Institut društvenih znanosti *Ivo Pilar* od svoga utemeljenja, a prošle godine

obilježena je 30. obljetnica, kao jedini društveno-humanistički institut u Hrvatskoj, pratio demografske trendove i veliki dio svoga istraživačkog rada posvetio upravo problematici hrvatskog iseljništva i hrvatskih zajednica, kako u susjednim državama tako i diljem svijeta.

»Knjiga *Demografska i društvena održivost Hrvata u Vojvodini: aktualni trendovi, izazovi i perspektive* nastala je u sklopu triju opsežnih poglavlja ove interdisciplinarnе studije, a razotkriva na 238 stranica mnoštvo izazova s kojima se suočava hrvatska nacionalna manjina na prostoru Vojvodine i Srbije, na višedesetljetnoj vremenskoj okomici. Te su izazove istraživači opisali vjerođostojno kako bi čitateljstvo s lakoćom iščitavalo brižnu sociodemografsku akribiju autorskog tima«, kazao je Holjevac.

Sunakladnički prekogranični projekt

Podsjetimo, knjiga je plod istoimenog projekta koji je proveo Institut društvenih znanosti *Ivo Pilar* u suradnji sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata.

»Projekt prekogranične suradnje imao je svrhu istaknuti ključne preduvjete za održivi razvoj hrvatske zajednice u Srbiji, temeljene na znanstvenim spoznajama. Rezultati provedenog istraživanja istodobno utvrđuju društveno-politički i gospodarski položaj vojvođanskih Hrvata, a poglavlja su znakovito naslovljena *Demografske odrednice održivosti Hrvata u Vojvodini*, *Srbijanski proces tranzicijske pravde i položaj hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i Vojvodini*, te *Hrvati u Srbiji i Vojvodini: osnovne povijesne i sociografske činjenice*«, rekao je Holjevac i zahvalio Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske na financijskoj i svakoj drugoj potpori ovom projektu.

Stoljetna kultura sjećanja

Recenzent knjige dr. sc. Mario Bara podsjetio je u uvodu da za razliku od Hrvata koji su u države diljem svijeta

dolazili migracijskim procesima, Hrvatima u Vojvodini, odnosno Srbiji, značajka je autohtonost, svijest o kontinuitetu, stoljetna kultura sjećanja.

»Kao što je već rečeno, knjiga ima tri poglavlja, a prvo govori o održivosti Hrvata u Vojvodini. Tako razdoblje od 1948. do 2011. godine pokazuje određene demografske trendove koji su negativni, dio su sudbine cijelog tog prostora i većinskog naroda. Hrvati u Vojvodini su bili u dodatnom negativnom položaju kada je riječ o procesima koji su se odvijali, njihov progon početkom devedesetih godina, a rezultat je činjenica da je u nešto malo više od pola stoljeća nestalo oko 100 tisuća Hrvata s prostora Vojvodine. To je važno naglasiti jer se u tim procesima dogodila još jedna negativna selektivnost, selektivnost po dobi. Naime, većina onih koji su se iseljavali mlađe su životne dobi što otvara pitanje kontinuiteta vlastitog trajanja«, rekao je dr. sc. Mario Bara i ustvrdio kako Hrvati u Srbiji imaju deficit znanstvenih institucija i da su prisiljeni oslanjati se na znanstvene institucije u Hrvatskoj te da je ova knjiga rezultat jedne takve uspješne suradnje.

Točka za daljnja istraživanja

Autorica dr. sc. Sandra Cvikić izrazila je svoje zadovoljstvo izlaskom knjige jer ona govori o tome kako žive Hrvati izvan Hrvatske, konkretno u Srbiji.

»Nažalost, znanstvena se zajednica jako malo bavila Hrvatima kao nacionalnom manjinom u Srbiji, a moje istraživanje pokazuje da se srbijansko društvo loše nosi sa svojom nedavnom prošlošću, sa zločinima počinjenim devedesetih godina, odnosno s etničkim čišćenjima Hrvata u Srbiji, a posebno u Vojvodini, te da zbog tih otpora Hrvati u Vojvodini danas ne mogu ostvariti svoja prava, odnosno ostvaruju ih djelomično. Na temelju znanstvenih spoznaja zaključila sam da hrvatska nacionalna manjina u Srbiji može jedino uz potporu matične države, Hrvatske, ostvariti svoju nacionalnu opstojnost te se nadam da će ova publikacija postati početna točka za daljnja istraživanja i da će pomoći našim državnim institucijama u boljem sagledavanju statusa Hrvata u Vojvodini i stvaranju normativnog okvira, posebno u svjetlu pristupanja Srbije Europskoj uniji«, rekla je Cvikić.

Dobar primjer

Jedan od autora knjige Tomislav Žigmanov naveo je kako se, kada su u pitanju manjinske nacionalne zajednice, mahom ide ka prikazu njihove povijesti, ključnih događaja i osoba, a da izostaje pluralnije elaboriranje, odnosno svestraniji prikazi kroz društveno-humanističke znanosti.

»U Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata postoji od samog osnutka težnja izlaska iz tog nekog jednostavnog

preferiranja i pokušaj građenja znanstvene prakse koje Hrvate u Vojvodini, i u prošlosti, i u sadašnjosti, u svojoj složenosti, pokušavamo zahvatiti, osim klasičnim povijesnim vizurama, planskim djelovanjem na sociografskom, naravno etnografskom, jezikoslovnom, književno-povijesnom polju, kako bismo što bolje spoznali sebe i što bolje se postavili naspram izazova pred kojim se nalazimo. Naravno da su onda demografija i trendovi kojima smo izloženi, što unutar vlastitih demografskih potencijala, što čimbenicima izvana, koji su uglavnom

destruirajući, pokušavamo osmišljavati strategije za perspektive koje će nuditi održivost i opstanak. Ti naponi su za nas koji živimo u Vojvodini, u Srbiji, prezahtjevni jer je naš institucionalni okvir skroman, gradska sredstva s kojima raspolažemo također, kadrovski potencijal isto tako, tako da je navezanost, i kada je u pitanju podrška u svakom pogledu matične nam države Hrvatske, nužna. U tom smislu hvala Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan RH što je prepoznao važnost ovog projekta. Ovo je dobar primjer da od vrlo zahtjevnih znanstveno-stručnih zadaća, dajednu nacionalnu zajednicu u manjinskom položaju u drugoj državi pokušamo kvalitetno demografskim, sociološkim i s pozicija sociografije sadašnjosti cjelokupno zahvatimo«, rekao je Žigmanov i zaključio kako znanost u tome može biti od pomoći kada je u pitanju svestranije sagledavanje vlastitog položaja i promišljanja smjera njihovih aktivnosti, bez obzira na broj i vrstu negativnih datosti.

Kliofest je održan u organizaciji Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti, Udruge *Kliofest*, Nacionalne i sveučilišne knjižnice i Društva za hrvatsku povijesnicu, dok su suorganizatori bili Hrvatska matica iseljenika, Hrvatski državni arhiv, Hrvatski institut za povijest, Knjižnica i čitaonica *Bogdan Ogrizović*, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Udruga za zaštitu prava nakladnika *ZANA* i Zajednica nakladnika i knjižara Hrvatske gospodarske komore.

Zlatko Žužić i Ivana Andrić Penava

Dode Marko treći put

O d našeg tajnog, ali i stalnog dopisnika iz srpske prijestolnice prije nekoliko dana dobili smo jednu zanimljivu reportažu o jednom tajnovitom i strogo povjerljivom sastanku u novopodignutoj »kuli Beograd«. U cilju objektivnog i svestranog obavještanja čitatelja (na ovo imaju pravo po Ustavu) prenijet ćemo cijelo izvješće, naravno bez cenzure.

Tajna seansa

U najvišoj zgradi na Balkanu, zvanj i »kula Beograd«, na trideset osmom katu u jednom luksuznom i skupom apartmanu ovih dana bila je održana jedna spiritistička seansa s odabranim sudionicima. Seansu je organizirao jedan visoki sredovječni čovjek, kojeg su svi zvali Aca. Sudionicima je on sam objasnio cilj seanse. »Svi vidite s kakvim se teškoćama moramo svakodnevno boriti, kako nas pritiskaju sa svih strana, ali zasad uspješno odolijevamo i čuvamo našu neutralnu politiku i cjelovitu Srbiju. U ovoj vječitj borbi, svaki dobar savjet dobro nam dođe kao vrsta pomoći. Zato ćemo ove večeri posredstvom jedne psihički senzitivne osobe medija, inače gospođe koja je najbolja u svijetu u tome i došla je direktno s Kube pomoći nam, dozvati duh Kraljevića Marka, kao jednog od najvećeg i najiskusnijeg po pitanju Kosova i Metohije. Sigurno se pitate zašto samo njegov duh? Prije svega, zbog opreznosti, zato što, kad ga je u prošlom vijeku na njegovu molbu, Bog otpustio iz Raja, pa se pojavio živ među Srbima, napravio je nevolje sebi i tadašnjim vlastima; zbog ubojstava mnogo ljudi bio je osuđen i na smrt, ali uzimajući u obzir sve njegove prijašnje zasluge (istina, nije stigao na vrijeme na bojno polje), na koncu je osuđen na deset godina tamnice što je i odrobijao. Cijeli njegov slučaj lijepo je opisao onaj novinar-satiričar Radoje Domanović. Koga interesiraju detalji neka to pročita u cijelosti na internetu. Tekst se zove: *Marko Kraljević po drugi put među Srbima*«. Uvodnu besjedu završio je riječima: »No, dame i gospodo, da mi krenemo na posao«. U zatamnjenoj sobi koju je osvetljavalo slabašno svjetlo nekoliko svijeća, svi su posjedali oko okruglog stola, stavili su šake na stol, dodirujući prstom prst susjedne osobe i tako formirali magični krug. Aca se preko medija izravno obratio duhu Marka Kraljevića sljedećim riječima: »Dođi, hrabri i cijenjeni Marko Kraljeviću i savjetuj nas kako da riješimo problem s našom južnom pokrajinom«. Odjednom, stol je počeo podrhtavati i lebdjeti i iz Kubanke se začuo duboki glas: »Tko si ti i što me uznemiravaš glupavim pitanjima? Zar nemaš Ustav i zakone po kojima trebaš postupati?«. Pitalac odgovori: »Zovi me jednostavno Aca, i baš u Ustavu je i problem. Čini mi se, da si od posljednjeg pojavljivanja, mnogo naučio«. Marko odgovori: »Mnogo mi je dosadno, pa stalno čitam nešto,

slušam vijesti, a gledam i našu ružičastu nebesku televiziju. Shvaćam da imaš problem s Arnautima, to jest kako ih sada neki zovu Albancima ili Šiptarima, baš nema mnogo veze kako se zovu. Nego, lijepo piše u Ustavu da morate donijeti zakon o suštinskoj autonomiji pokrajine Kosovo. To ti piše i u rezoluciji 1244 Savjeta sigurnosti, na koji se stalno pozivaš. Zašto to niste uradili dosad?« »Nije to tako jednostavno, stari viteže, oni neće nikakav kompromis, samo žele da priznamo njihovu lažnu državu, a ne žele osnovati zajednicu srpskih općina, što smo se dogovorili«.

Markovi savjeti

Marko Kraljević je malko zašutio, pa reče: »Bilo bi jako dobro da imaš teritorij sa svim prirodnim resursima ali bez Arbanasa. Probali ste to uraditi, ali bezuspješno, pa ti sada tuđa međunarodna vojska čuva sveti teritorij. Zašto Arbanasima ne dajete tu obećanu suštinsku autonomiju, da su slobodni i nek rade što hoće; ali nadalje i formalno-teritorijalno su i sastavni dio Srbije? Uostalom, što će ti milijun i pol arbanaških glasova? Želiš da ti premijer Vlade bude Albanac? Bolje podijelite cijeli teritorij zemlje na jedan 'supergrad' Beograd-Novu Sad (mnogo ti je postao velik taj Beograd), a ostatak zemlje na bar pet pokrajina. Pametnije ti je ne gledati mnogo na jug. Bolje gledaj na sjever i pridruži se Mađarima, Česima, Slovancima i Poljacima. Zajedno ste jači i možete kontrolirati sve važne komunikacije sjever-jug, ali i zapad i istok. Dobra ti je ta inicijativa udruživanja balkanskih zemalja što ti zoveš »mini šengen«, ali nemoj se toliko truditi da budete uvijek neki lideri u regiji. Sjeti se kako ste prošli prije tridesetak godina. U sadašnjoj situaciji u kojoj 'veliki igrači' igraju, ti kupuj vrijeme i skupljaj drveće u šumi, bit će duga i hladna zima. Oprostite mi, ali moram otići. Možda se još vidimo«.

Moderno, a brez reda

Čuli ste sigurno onaj vic zašto Stipan zimi ide bos na salaš. Ako niste, evo odgovora: zato što ide litnjim putom.

E, pa davno, davno, ima tome zacijelo bar pola vijeka, Stipan, Ivan, Jóska ili Lajos na salaš su vjerojatno rjeđe išli pješice nego »kolima« (seljačkim) ili »špediterom« (s gumenim kotačima), ali su išli. I to »litnjim putom«, bez obzira na godišnje doba. Istina, u to je vrijeme promet na »litnjim putovima« bio takav da je dnevno njima prošlo tek po nekoliko »kola« ili »špeditera«, a automobil otprilike svakog osmog četvrtka, što je bio dovoljan razlog da se na kratko prekine posao na salašu i s taraba osmotri tko to i kamo ide. Zalutao sigurno nije, ali tko je i kod koga se uputio pitanje je koje je nerijetko izazivalo raspravu među ukućanima, pa i unutrašnji dijalog kod onoga tko je na »strnima« sam čuvao krave ili svinje.

Bilo je to vrijeme – kako naš **Braniša** često nostalgичno piše – kada na »litnjim putovima« nije vladala pustoš nego su na njima postojali salaši, najčešće ušoreni (jedna familija na više salaša), ali i usamljenih. Ako bi se jednom riječju trebalo opisati što je to što je krasilo to davno prošlo vrijeme, a vezano je za salaše na »litnjim putovima«, izbor vjerojatno ne bi bio težak – red. Sve se odvijalo po desetljećima, pa i stoljećima, ustaljenom redu: i posao na salašu i onaj na njivi; i odlazak »u dućan« (otprilike jednom mjesečno »rad petrolina, mašine, soli...«) i onaj u varoš (na vašar ili platiti porez). Iz ove perspektive, onima koji se toga sjećaju, danas to djeluje otprilike ovako: posla svakog dana, a opet, kako se ono kaže... »laganini«. Da, čak je i izreka za to postojala: »žuri lagano«.

Došle su sedamdesete, mladima bilo dosta gacanja po blatu i ćoretanja nuz lampaš; vidjeli ljudi da su susjedi »bliže flasteru« već uvukli »letriku«, pa još i televizor kupili, pa jedan po jedan oženili se, poudavale i »očli sa salaša«. Stariji poumivali, a salaši ubrzo za njima. Red u zelenim oazama zamijenio onaj vječni, prirodni. Kao uspomena na to vrijeme ostala još samo dilema koja bi se mogla usporediti s rijekama ponomicama: gdje počinje, a gdje završava Bečar atar? Jedni vele: čak iz Mađarske, pa do Rumunije. Dru-

gi, oni skromniji i racionalniji: od granice, pa tamo digod iza Žednika.

Danas – kada su »kola« i »špeditere« na »litnjim putovima« zamijenili traktori i kombajni, a promet tek nešto veći (i puno brži) – rasprava među poljoprivrednicima vodi se o tome treba li na atarskim putovima tucanik ili cementna stabilizacija, odnosno koje je oda ta dva rješenja bolje i ekonomičnije.

Kao što je poznato, Grad je na natječaju Pokrajinske vlade za uređenje atarskih putova dobio 19 milijuna dinara, a kako je tom prilikom rekao gradonačelnik **Stevan Bakić** lokalna samouprava na tu će sumu dodati još 27 milijuna dinara, što će, kako je naveo, biti dovoljno za oko 13 kilometara uređenja »litnji putova« u našem ataru. Svakako je na stručnjacima da odrede za koje će se rješenje opredijeliti, ali svakako nije za odbaciti niti mišljenje samih korisnika tih istih putova, odnosno njihovo iskustvo koje se bogati svakim novim odlaskom na njivu kako se s nje strojevi ne bi vraćali blatni ili pak oštećenih kotača, amortizera...

Ono što svakako još nedostaje atarskim putovima su drveći s obje njihove strane, i to bi svakako trebala biti stavka u gradskom proračunu, posebno kada se u obzir uzme da je takvo što i započeto, ali ne i završeno zbog »ljudskog faktora« (kombinacija neznanja, lijenosti i pohlepe kao osnovni uzrok). O koristi drveća u prirodi potrebno je pisati koliko i **Čehovu** o štetnosti duhana, pa ćemo se zbog toga još jednom vratiti na davno ugasli red dok je život uz »litnje putove« još bujao. Naime, po pravilu, valjda još od **Marije Terezije** ili **Ferenc Jóske** (tko će ga znati) širina atarskog puta iznosila je (oko) devet metara. Naravno da danas na atarskim putovima takvo što više ne postoji, ali su kao svjedoci toga vremena ostali njihovi završeci u gradu. Tako je, recimo, nekadašnji neasfaltirani put od Tavankuta do Subotice pretvoren u razmjerno usku cestu da bi se na prvim prilazima gradu (tamo kod »bokternice« na somborskoj pruži) on odjednom proširio s obje strane u svojoj izvornoj varijanti i duž Bajskog puta takav se približavao središtu grada gotovo sve do križanja s Gajevom ulicom. Takvih »mini litnji putova« bilo je i u samom gradu, a da biste se uvjerali u to dovoljno je otići do Bunjevačke ulice (Ivana Antunovića), pa vidjeti koliki je razmak između jedne i druge strane kuća. Razlog za to je, »divanili su upućeni«, jednostavan: da bi se s obje strane puta »kola« ili »špediteri« komotno mogli mimoići, nešto poput dva vlaka koji idu u suprotnim smjerovima. Ali, kao i kod ne tako davnog »ozelenjavanja« atarskih putova razlog za njihovo suženje je isti: pohlepa kroz odoravanje, pa makar i na opću i na vlastitu štetu.

Još samo da je pokojnom bač Josi ustat, pa vidit to čudo oko salaša mu: sve moderno, a brez reda.

Z. R.

Starčevo

Višestoljetni trag Hrvata

Jedna od posljednjih sjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća nedavno je održana u Starčevu. Bio je to moj prvi dolazak u ovo banatsko mjesto i prvi »živi« kontakt sa starevačkim Hrvatima. Dogovorili smo tada novi susret, jer, iako sada malobrojni, Hrvati u Starčevu uspjeli su se organizirati kao podružnica Udruge banatskih Hrvata. Uz to, nekoliko njih uspješno se bavi i gospodarstvom, pa eto razloga za ponovni odlazak u to mjesto.

Po nekim karakteristikama za ovo mjesto prije bi se moglo reći da je varošica nego selo. Starčevo ima više od 7.000 stanovnika i zanimljivo: za posljednjih šezdesetak godina broj stanovnika se čak udvostručio. Skoro je naslonjeno na Pančevo, razdvaja ih Rafinerija i nekoliko kilometara ceste. U mjestu postoje vodovod i kanalizacija, Starčevci nemaju primjedbe ni na rad liječničke službe, broj autobusnih linija koje ih povezuju s drugim mjestima. U školi je oko 600 učenika, a u Starčevu je i istureni odjel pančevačke glazbene škole. Starčevo od 2020. godine ima i svoj muzej. Većina Starčevaca je uposlena, a u selu je i nekoliko uspješnih i velikih zemljoradnika. Ima Starčevo i udrugu poljoprivrednika, a okupili su se prije nekoliko godina kako bi se zajednički izborili za zakup državne zemlje. Na čelu je **Nemanja Pavlović**, jedan od najveći starčevačkih poljoprivrednika. No, nećemo više o njemu u ovom tekstu jer smo njegovu priču sačuvali za rubriku *Naši gospodarstvenici*, za neki od narednih brojeva. Ni naši domaćini s kojima smo prije dolaska dogovorili razgovore, pa ni slučajni prolaznici s kojima smo razgovarali, nemaju zamjerke na život u ovom mjestu. Nas je ipak najviše zanimao život Hrvata u Starčevu, a pomoć smo tu imali od našeg domaćina predsjednika Udruge

banatskih Hrvata – Podružnica Starčevo **Nikole Pavlića**. Ne samo da nam je bio dragocjen sugovornik već i vodič.

Bakarski zaljev, Lika, Kordun

Za naš susret Nikola se dobro pripremio pa od njega doznajemo detaljnu povijest Hrvata u ovom mjestu. Doseljavanje Hrvata na prostore Starčeva počelo je osnivanjem Vojne krajine, a najveći val doseljavanja bio je između 1788. i 1792. godine.

»Najstarije zapisano ime u crkvenim knjigama je **Martin Vuković** iz 1774. godine. Godine 1792. u Starčevu je bio 131 Hrvat. Selo se već tada dijelilo na Gornji i Donji kraj. U Gornjem kraju živjeli su Nijemci i Hrvati, a u Donjem Srbi. Obitelji **Brajac, Brozina, Butorac, Kučan** došli su s područja Bakarskog zaljeva, a obitelji **Rogić, Rajković, Saborski, Rukavina, Orešković, Stipetić**,

Hrvati su u Starčevo stigli u drugoj polovici XVIII. stoljeća kada je naseljavana Vojna krajina. Iz raznih su dijelova Hrvatske, a zajednica je najbrojnija bila početkom XX. stoljeća

Devedesete u Starčevu

Devedesete godine nisu prošle bez problema za Hrvate u Starčevu. Potvrdilo nam je to više sugovornika. Hrvati su bili pozivani na informativne razgovore čak i u poduzećima gdje su radili, bilo je pritiska na iseljavanje, ali to su bili pritisci iz vana, dok među samim mještanima, kako kažu u Starčevu, nije bilo problema ponajviše zbog velikog broja mješovitih brakova.

Tomašić, Štimac, Špelić, Majtić su iz Like. Obitelji **Pavlić, Kalić, Paulić, Mikić, Poljak, Šošarić, Radočaj, Turkalj, Žalac, Lapić, Gerdić...** su s Korduna; obitelji **Stana i Turna** su iz Karaševa, a iz Bosne su obitelji **Bujanović, Grgić, Pavlović...** Hrvati su bili u istom rangju s njemačkim doseljenicima, što znači da su po dolasku na ove prostore dobivali zemlju, oruđa za rad, par isluženih topovničkih konja, građene su im kuće i tri godine bili su oslobođeni obveze plaćanja poreza», priča Nikola.

Brakovi su se prvo sklapali unutar hrvatskih obitelji, zatim između Hrvata i Nijemaca, a poslije Drugog svjetskog rata između Hrvata i Srba, tako da je u mjestu veliki broj nacionalno mješovitih brakova.

Crkva je bila mjesto okupljanja starčevačkih Hrvata, a kasnije su osnivane i hrvatske udruge. Hrvatsko pjevačko društvo osnovano je 1905. godine, Seljačka sloga 1927., djelovala je u Starčevu udruga *Hrvatski radiša*, a u listu *Radiša* je 1929. godine, kako nam priča Nikola, pisalo da je postojao radni odbor te udruge na čelu s **Matom Dvorčićem**, a da je Društvo imalo tridesetak članova.

Hrvati su na prostor Vojne krajine, kao i Nijemci i Srbi, doseljeni da bi u zamjenu za zamljišne posjede branili granice Habsburške monarhije.

»Kao što sam već rekao, 1792. godine u Starčevu je bio 131 Hrvat, 1890-ih 1.100, 1905. godine 1.220, po popisu iz 1921. godine, kako je nevedeno, Hrvata i Srba bilo je 2.535. Po popisu iz 1953. godine u Starčevu je bio 951 Hrvat, što je bila četvrtina ukupnog broja stanovnika. Na popisu 1991. Hrvata je bilo 530 i činili su tek sedam posto ukupnog broja stanovnika. Taj trend nastavljen je i narednih desetljeća, pa je po popisu iz 2002. godine u mjestu bilo 350 Hrvata, a 2011. godine 250. Na popisu iz 2011. bilo je dosta Jugoslavena, pa je moja pretpostavka da je među njima i dio neizjašnjenih Hrvata, prije svega zbog nacionalno mješovitih brakova», kaže Nikola i dodaje da je jedan veliki val iseljavanja Hrvata iz Starčeva bio početkom XX. stoljeća, a odlazilo se u Ameriku.

Govoreći o poznatim starčevačkim Hrvatima Nikola izdvaja **Mišu Brajca** (čija je kuća kao detalj iz Starčeva i na naslovnici ovog broja *Hrvatske riječi*), hrvatskog političara i kulturnog djelatnika i slikara **Franju Radočaja**. Skromno, tek onako usput, Nikola je spomenuo i svog djeda, također **Nikolu**, koji je 1922. godine osnovao prvi tamburaški sastav u Starčevu.

Iako malobrojni u odnosu na većinsko srpsko stanovništvo, čiji se broj još povećao nakon protjerivanja Nijemaca, Hrvati su poslije Drugog svjetskog rata aktivno sudjelovali u kulturnom i sportskom životu Starčeva. Radila je i

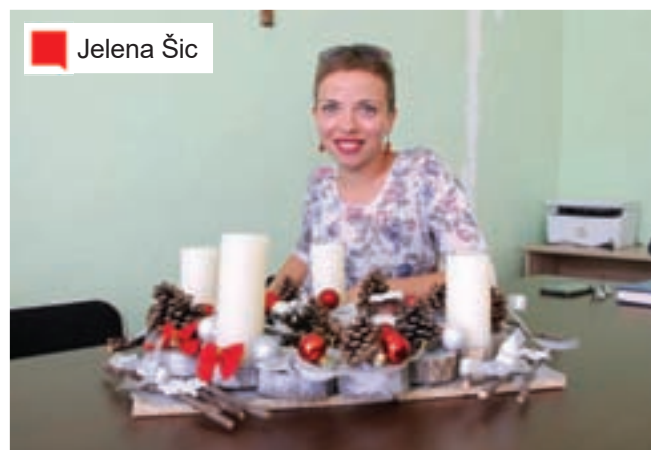
folklorna skupina starčevačkih Hrvata, a najuspješnije razdoblje bilo je 80-ih godina prošlog stoljeća.

Crkva, udruga, djeca

U ovoj priči o starčevačkim Hrvatima nezaobilazna je i crkva. Naš domaćin kaže da je 1767. godine osnovana katolička župa, 1770. je podignuta prva crkva koja se zvala sveti Amadeo. Nakon što je pri upadu Turaka u Banat crkva spaljena, gradnja nove počela je 1793. Podignuta je u čast sv. Mauricija. No, crkva je 1863. godine srušena i na istom mjestu podignuta je nova. Gradnja je završena 1870. godine. Župni dom je izgrađen početkom XX. stoljeća, a u njemu su danas i prostorije Udruge banatskih Hrvata. Na misama bude 10 do 20 vjernika, a blagdanima i do 100.

Starčevačka podružnica Udruge banatskih Hrvata osnovana je 2016. godine, a podružnica DSHV-a 2020. godine. DSHV ima oko 25 članova, a udruga oko 50.

»Nemaju u Starčevu ljudi strah da se uključe u rad udruge, pa ni u političku stranku. Ima ljudi koje ova naša priča interesira, a ima i onih koji samo odmahnu i kažu; a Hrvati, to je bilo nekada. Trudimo se da udruga živi. Čak i kada nema nekih događanja trudim se okupiti članove i zato nam je ovaj prostor koji smo od Zrenjaninske biskupije dobili u najam iznimno važan«, kaže Nikola, koji je i predsjednik Mjesnog odbora DSHV-a.

Upravo želja da se što više ljudi uključi u rad udruge potaknula je okupljanje djece s kojima radi **Jelena Šić**. Iz starosjedilačke je obitelji **Dimitrića**, koji su u Starčevu došli prije 300 godina, udala se u hrvatsku obitelj i rado je prihvatila poziv da dio svoje kreativnosti usmjeri na rad u dječjim radionicama.

»Prije bih to nazvala radionicom nego sekcijom jer su djeca različitog uzrasta, ima ih od prvog do šestog razreda. Oni stariji već nisu zainteresirani. Uglavnom dolaze djeca članova Udruge banatskih Hrvata. Trudimo se napraviti zanimljive radionice za njih. Radili su adventski vijenac, maske za agove, dekoracije za Uskrs, crtali su stripove... Okupljamo se subotom kada nemaju školskih obveza. Pred ljetne ferije planiramo jedno zajedničko druženje, usput ćemo sakupljati materijale za nastavak rada koji planiramo za jesen«, kaže Jelena.

Nikolinog oca prilikom ovog posjeta Starčevu zamolili smo za nekoliko starih fotografija i priča o njima, ali ne možemo ga zaobići ni u ovom razgovoru o Starčevu. Od njega doznajemo da su poslije Drugog svjetskog rata starčevački Hrvati bili aktivni u kulturnim udrugama i sportskim klubovima. Sjeća se on i priča o predratnim godinama kada su u mjestu brojni bili i Nijemci. Kaže, u crkvi su s jedne strane stajali Nijemci, s druge Hrvati, u posebne odjele su u školi išli Nijemci, Srbi i Hrvati, a svatko je imao i svoje kavane, posebne igranke.

»Bilo je i tada nacionalno mješovitih brakova, pa izgleda da su mladi nalazili način da se sretnu i druže«, kaže osamdesetogodišnji **Zvonimir Pavlič**.

Zahvaljujući njemu uz obilazak crkve sv. Mauricija imali smo prilike i čuti crkvene orgulje. U lošem su stanju pa se više ne koriste, ali je Zvonimir samo zarad nas sjeo za orgulje. I još nešto; drago nam je bilo u crkvi vidjeti i *Hrvatsku riječ*.

Nešto od starčevačkih priča ostavili smo za naredne brojeve. Nama je jedino žao što je dan bio kratak za sve susrete, pa ovoga puta nismo obišli muzej. To nam ostaje za neki naredni posjet.

Z. V.

Opovo

Veliki iskorak za hrvatsku zajednicu u Banatu

Proteklog su vikenda u Opovu, uz nazočnost predstavnika diplomacije, gostiju iz Starčeva i vodstva Udruge banatskih Hrvata svečano otvorene prostorije sjedišta mjesne organizacije Udruge banatskih Hrvata. Otvorenju je prethodila nedjeljna sveta misa u župnoj crkvi svete Elizabete koju je predvodio otac **Rafo Pinoza**. Prisutni su iza bogoslužja mogli čuti najnovije obavijesti upućene mladeži, a vezane uz predstojeće aktivnosti i planove hrvatske zajednice u Vojvodini koje za cilj imaju njihovo osnaživanje, poticanje zajedništva uz druženje, ali i pružanje potpore pri daljem školovanju.

U župnom dvoru, gdje se i nalazi ured opovačke Podružnice Udruge banatskih Hrvata, opunomoćeni ministar Veleposlanstva Hrvatske u Srbiji **Stjepan Glas** nazočnim domaćinima i gostima ukazao je na značaj koji za male zajednice kao što je hrvatska u Opovu, imaju ovakve inicijative vrijednih i poduzetnih pojedinaca.

»Veoma je bitno da dolazi pomoć od Hrvatske za sve ideje i projekte koji se realiziraju. No, ta bi potpora bila nedovoljna da ne postoje entuzijasti na terenu koji se trude biti angažirani u svojim sredinama i istrajavati u oživljavanju aktivnosti, obnavljanju baštine i svega drugoga

što naš narod održava na ovim prostorima«, istaknuo je Glas.

Predsjednik Udruge banatskih Hrvata **Goran Kaurić** zahvalio je na financijskim sredstvima koja su osigurali Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Općina Opovo, jer bez njih uređenje i opremanje prostorija Udruge ne bi bilo moguće do kraja realizirati.

»Želimo se u okviru naše Općine Opovo predstaviti u najboljem svjetlu i sa svim svojim odlikama po kojima smo prepoznatljivi. Mislimo i nadamo se da ćemo za to, kao i do sada, imati svesrdnu podršku lokalne samouprave. Međutim, glavni cilj nam je uključiti mlade pripadnike zajednice u rad Udruge, potaknuti ih i usmjeriti na pravi način«, precizirao je predsjednik Podružnice UBH-a u Opovu **Željko Horvat**.

Katolički župni dom u Opovu, u kom su smještene novootvorene prostorije Udruge banatskih Hrvata, najstarije je zdanje u mjestu, pa je stoga obnova i vraćanje starog sjaja toj zgradi u velikom interesu žitelja ovog južnobanatskog naselja, neovisno o njihovoj pojedinačnoj vjerskoj ili nacionalnoj pripadnosti.

D. M.

Izvanastavne aktivnosti

Subotica – Osijek – Vukovar

Učenici srednjih škola koji pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku u Politehničkoj i Medicinskoj školi za vikend su dva dana boravili u Osijeku i Vukovaru. Budući da su maturanti srednjih škola već imali maturalsku ekskurziju, ovo je bilo namijenjeno učenicima od prvog do trećeg razreda.

Prvog dana, 21. svibnja, boravili su u Osijeku, te su s turističkim vodičem obišli centar, kao i Tvrdju, i upoznali se s poviješću ovoga grada. Obišli su i studentski centar, a ručak su imali u studentskoj menzi, te su se ovom prilikom susreli i sa studentima iz Vojvodine koji studiraju u Osijeku.

Šetnica kraj Drave bila je njihovo sljedeće odredište, a da su se dobro prošetali govori podatak da su pješice prešli 10,5 km uz Dravu.

Uz pomoć osječke kompe (skela) prevezli su se na drugu stranu Drave i posjetili ZOO vrt Osijek, gdje ih je dočekaao ravnatelj **Nikica Jukić**. Domaćin, gradonačelnik Osijeka **Ivan Radić** osigurao je učenicima iz Vojvodine večeru, kao i slatke pakete koje su dobili na dar.

Sutradan, sljedeće odredište bilo je Vukovar. Ovom prilikom obišli su kompleks Veleučilišta *Lavoslav Ružička*, te su imali organizirano predstavljanje studijskih programa. Također su posjetili i studentski dom, kao i njihovu menzu, gdje su imali osiguran ručak, a u ime dekana **Željka Sudarića** učenike je dočekaao i pozdravio tajnik prof. **Duško Simić**.

Po riječima predsjednice Odbora HNV-a za obrazovanje **Margarete Uršal** u Vukovaru su također imali organiziran program, te su tako posjetili Gradski muzej gdje su imali predavanje i obilazak, a zahvaljujući pomoći pomoćnika gradonačelnika Vukovara **Filipa Sušeca**, koji je financirao ulaznice, učenici su posjetili i vukovarski Vodotoranj u kom su imali kompletan program, predavanje, te su imali priliku preslušati priče koje govore o Vukovaru za vrijeme Domovinskog rata i stjecanju neovisnosti Hrvatske.

Ovu dvodnevnu ekskurziju organiziralo je HPD **Bela Gabrić** uz potporu Hrvatskog nacionalnog vijeća.

Ž. V.

Završena još jedna sezona kviza znanja i kreativnosti *Mreža čitanja*

Mladi koji čitaju postaju ljudi koji misle

Sudjelovalo je 19 srednjoškolaca iz Subotice koji se školuju na hrvatskom jeziku, a do posljednje, nacionalne razine kviza u Hrvatskoj stiglo je njih devetero

Dodjelom nagrada i diploma subotičkim srednjoškolcima koji su tijekom protekle školske 2021./22. godine sudjelovali u kvizu znanja i kreativnosti *Mreža čitanja* završena je još jedna sezona ovog kviza. Organizator kviza u Hrvatskoj je Hrvatska mreža školskih knjižničara, a provedbu u Subotici realizirali su Gradska knjižnica Subotica (gdje je svečanost dodjele nagrada i održana) u suradnji s NIU *Hrvatska riječ*. Oni su pripremili zahvalnice i prigodne nagrade za sudionike – 19 učenika subotičke Gimnazije *Svetožar Marković*, Politehničke i Medicinske škole koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku.

»Devetnaest srednjoškolaca tijekom protekle školske godine sudjelovalo je na tri razine ovog natjecanja – školskoj, regionalnoj i nacionalnoj, a u dvije kategorije – kviz znanja i multimedijски uradak. Njih devetero stiglo je do posljednje, nacionalne razine na što smo dodatno ponosni. Ponosni smo i na to što godinama nemamo problema s brojem sudionika, što smo uspjeli doprijeti te ostati u sferi interesiranja srednjoškolaca, budući da su tinejdžeri specifična uzrasna kategorija. Brojka sudionika s godinama raste, od nekoliko učenika prije sedam godina kada smo krenuli s ovim natjecanjem, stigli smo do 19 ove godine. Drago nam je da je knjiga u njihovoj zoni interesiranja, jer djeca koja čitaju postaju mladi koji mi-

sle«, kaže koordinatorka kviza *Mreža čitanja* u Subotici **Bernadica Ivanković**.

Diplome i nagrade

Kviz je bio istodoban za sve učenike u Hrvatskoj i Subotici jer je bio online, a pitanja su bila iz sljedećih knjiga: **Jerko Mihaljević** – *Putar i parizer*, **Marina Vujčić** – *Susjed* i **Jurica Pavičić** – *Crvena voda*.

Do posljednje, nacionalne razine stiglo je i devet subotičkih srednjoškolaca koji su imali više od 75 % točnih odgovora na kvizu znanja. Za njih su, uz diplome i knjigu iz naklade NIU *Hrvatska riječ*, pripremljene i eksterne baterije kao i poklon paket firme A1. Za sudjelovanje na ovoj razini kviza nagrađeni su **Matija Ivković Ivandekić**, **Marko Cvijetić**, **Iva Ivković Ivandekić**, **Lucija Ivković Ivandekić**, **Mihaela Dulić**, **Lucia Mamužić**, **Josipa Horvacki**, **Božana Vujačić** i **Jana Mihajlović**.

Na drugu, regionalnu razinu plasiralo se 14 učenika iz Subotice u kategoriji kviz znanja i dva učenika u multimedijском uratku. Uvjet za ovu razinu bilo je najmanje 60 % točnih odgovora na testu znanja. U ovoj domeni, u kategoriji kviz znanja, nagrađeni su **Marija Milodanović**, **Melisa Gadžur**, **Luka Mrkaljević**, **Ivona Milodanović** i

Kristina Miškolci Bator, a u kategoriji multimedijskog uratka **Klaudija Bašić** i **Dario Vojnić Hajduk**.

Za sudjelovanje na prvoj, školskoj razini natjecanja diplome su dobili **Teodora Sudarević**, **Ivan Huska** i **Dominik Kujundžić**.

Kultura čitanja

Ravnatelj Gradske knjižnice Subotica **Dragan Rokvić** zahvalio je svim sudionicima, a posebice koordinatrici Bernardici Ivanković koja, kako je kazao, podiže razinu kulture čitanja, ali i povezivanja knjižnice sa sličnim institucijama.

»Dragocjeno je da i dalje sudjelujete u ovom kvizu, da tragate za pisanom riječju, jer je to mogućnost da se formatirate kao intelektualci, kao duhovna bića. Svima koji su nam dali potporu, posebice NIU *Hrvatska riječ*, zahvaljujem se od srca u nadi da ćemo nastaviti ovu lijepu i uspješnu suradnju i u budućim godinama«, kazao je Rokvić.

Ravnatelj NIU *Hrvatska riječ* **Ladislav Suknović** je kazao kako, unatoč brojnim izazovima koji je nastoje nadomjestiti, knjiga otkriva bogatstvo stvaralačkog potencijala, emocija, nebrojenih nadanja.

»Siguran sam da je svatko od vas pronašao ponešto u knjigama. Siguran sam da ste našli brojne odgovore na vaša pitanja, ali i životne pouke, možda ste izmijenili i drukčije posložili životne prioritete. Knjiga je ostala

i uvijek će biti poželjna destinacija mladalačkih maštanja i poželjan prostor za bijeg od stvarnosti ili pak sigurni putokaz za istinski, onaj pravi smisao. Knjiga je prijatelj, knjiga je emotivni savjetnik, ali i bogata riznica znanja. Uz iskrene čestitke svim nagrađenima i pohvaljenima za svoj trud i rad, završio bih uz misao: djeca i mladi koji čitaju postaju ljudi koji misle. Stoga, čitajte i mislite«, kazao je Suknović.

Profesorica hrvatskog jezika i književnosti u Politehničkoj školi u Subotici **Monika Ivanović** kaže kako knjigu nije lako približiti mladima u eri digitalnih medija.

»Motivacija za ovakva natjecanja im poraste kada su tu i drugi učenici, nagrade i putovanja. U kvizu *Mreža čitanja* bila sam im mentorica, zajedno smo prolazili kroz taj proces. Dobili su okvirne upute, a najviše poteškoća bilo je po pitanju nekih nepoznatih riječi koje ranije možda nisu susretali, a koje su karakteristične za književni stil pisanja. Po pitanju poznavanja jezika, učenici iz Srbije jesu mrvicu iza sudionika kviza iz Hrvatske, ali uz obrazovanje i trud, vjerujem da uspijevamo to nadoknaditi te ići u korak s učenicima iz Hrvatske«, kaže Ivanović.

Dodjeli nagrada i diploma u Gradskoj knjižnici nazočili su i konzul prvog razreda Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici **Zdravko Vincelj**, asistentica u obrazovanju pri Hrvatskom nacionalnom vijeću **Nataša Stipančević** i ravnatelj Politehničke škole **Iso Planić**.

D. B. P.

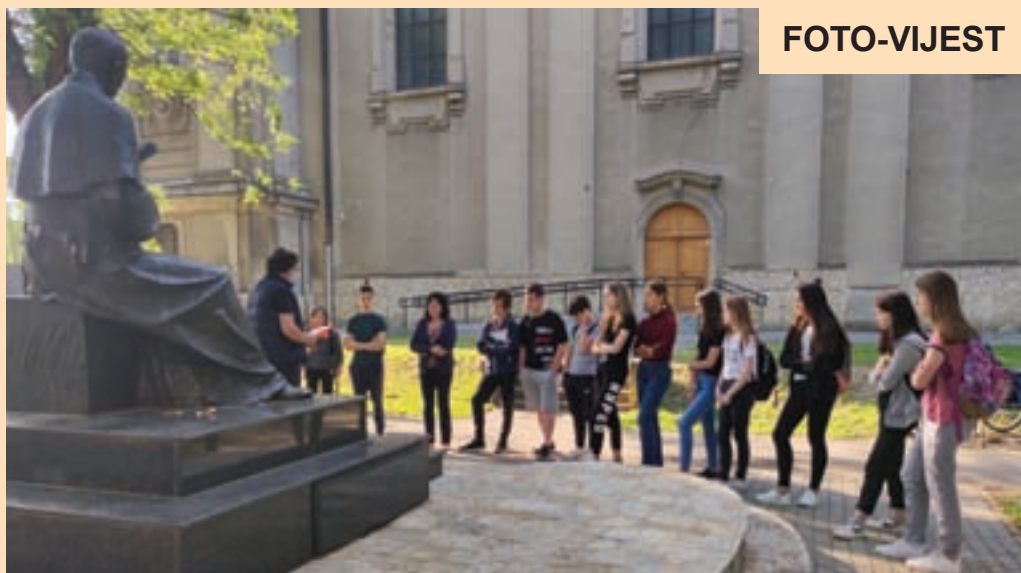

FOTO-VIJEST

Učenici 8.4 razreda Osnovne škole **Matko Vuković** iz Subotice jedan od posljednjih sati s razrednicom **Nevenkom Tumbas** imali su kod spomenika preporoditelja bačkih Hrvata i biskupa **Ivana Antunovića**. Referat o životu i djelu biskupa Antunovića iznio je učenik ovoga razreda **Marko Đukić**, te je uslijedio razgovor o značajnim djelima Antunovića, kao i njegovom značaju za naš narod na ovome prostoru. Razrednica im je na kraju poručila, da gdje god krenu dalje na školovanje da ne zaborave svoju riječ, vjeru i korijene, svoj narod.

H. R.

Naši gospodarstvenici (LXXXVIII.)

Pčele, zemlja i zumbuli starčevačke obitelji Šic

*U posljednjih četiri-pet godina, zbog hladnog proljeća i mrazeva, imamo svega 10-15 kilograma meda po košnici, a nekad je bilo i 50 kilograma * U saksijama radimo od 500 do tisuću komada zumbula i uglavnom ih prodajemo nakupcima u Beogradu*

Brojne generacije unatrag više desetljeća othranjeno je i odraslo na medu obitelji **Šic** iz Starčeva, a i danas znaju za njega i redovito ga kupuju. Znaju i za njihove zumbule budući da su jedina obitelji u ovom banatskom mjestu koja se i danas bavi cvjećarstvom, gospodarskom granom kojom su se svojedobno tradicionalno bavile mnoge ovdašnje hrvatske obitelji. Obrađuju i oko 30 jutara zemlje, a bave se i gajenjem češnjaka. Za pčele i med zadužen je **Petar Šic**, koji je ostale poslove vremenom prepustio svom sinu **Zlatku Šicu**, a u svemu imaju i veliku pomoć svojih supruga.

U društvu pčela blizu 70 godina

Za Šicov med svatko zna, budući da se u Starčevu samo kod njih može kupiti kao domaći proizvod, a nema ga ni u okolnim selima.

Petra je, još kao dječarca ('55.-'56.), djed vodio sa sobom kada je obavljao pčelarske poslove i polako ga upoznavao s njima u želji da unuk jednog dana nastavi njegovim stopama.

Po povratku iz Njemačke i nakon što je djed doživio blagi šlog, Petar je 1978. preuzeo kompletan posao u pčelarstvu, vremenom se usavršavajući na stručnim predavanjima u Beogradu, Pančevu, te čitajući literaturu na tu temu. Radio je i u industriji 30 godina, a kada je to propalo '89.-'90., dao je otkaz i uključio se profesionalno u pčelarstvo.

»Uvijek smo imali oko 50 košnica, vremenom smo ih razvili na oko 200. Sada imamo oko 100 košnica s rojevima,

ali što se tiče meda, peluda i matičnog mliječa, 50 košnica je radnih. Košnice su u šumi, doma mi je zimovnik i sve to proizvodi matica. Prije sam matice majke uzimao iz Slovenije (2-4), odredim koja je od njih najveća, najjača, i onda od nje uzimam jaja, presađujem ih s kineskom iglom i kad sazriju (15. dan), dijelim ih rojevima u dva rama. Kad se to oplodi, širim ili prodajem«, kaže Petar Šic.

U 90 posto slučajeva to je bagremov med, koji je, ističe, najcjenjeniji, a ostatak je cvjetni.

»Budući da prije nije bilo tretiranja insekticidima, bilo je puno njiva s bijelim bosiljkom, koji je za pčele jako dobar i unosan, pa smo pravili i cvjetni med u kojem je bilo i gorušice i palamida kojeg je bilo u svakom žitu. Što se tiče količine meda, u posljednjih četiri-pet godina, zbog hladnog proljeća i mrazeva imamo svega 10-15 kilograma po košnici, a nekad smo po košnici imali 50 kg. Kilogram mu je sada 800 dinara, a prodajem i matični mliječ, pelud i propolis kapi«, navodi on te dodaje kako je bavljenje pčelarstvom težak i riskantan posao.

»Posljednje četiri godine smo duboko u minusu i moram to nadopuniti od moje male mirovine. Što se tiče subvencija od države, dobivamo svega 800 dinara po košnici što je jako malo, za razliku od primjerice koze, koja ne koristi 'društvo', uništava zelenilo, a za koju dobiju 8.000 dinara po kozi.«

Na kraju priče o pčelarstvu od Petra smo čuli i jedan interesantan podatak: pčela ako ima jednu vrstu peludi, živi 30 dana, a ako ima 2-3 vrste, do 45 dana. Zimska pčela mora imati barem 4-5 vrsta peludi da bi živjela tri mjeseca.

Svaki pelud ima određene kvalitete i daje pčeli snagu koja utječe na dužinu njenog života.

Što se cvjećarstva tiče, njim se bavila Petrova baka (**Perakovi**) i kao dijete je išao s njom na tržnicu na Zeleni venac u Beogradu gdje se za kupovinu njenog cvijeća čekalo u dugim redovima. Iz tih vremena obitelj Šić je jedina u Starčevu koja se nastavila baviti ovim poslom i to radi unatrag 50 godina.

»U početku su to bili tulipani i zumbuli, ali su se tulipani nekako izgubili. Oni se teže prodaju, a zumbul može duže stajati. Krenuli smo s 10-12 ari pod cvijećem, sad imamo tri vrste zumbula i dva plastenika dužine 90 m koji samo za to služe. Kad sadimo, sve je na otvorenom, a u siječnju ih stavljamo pod plastenike. Lukovice se same razmnožavaju, sade se u rujnu-listopadu, a u veljači izbijaju iz zemlje. Imamo vadiлицu za krumpir i s njom vadimo i zumbul. U saksijama radimo od 500 do tisuću komada. Imamo nakupce u Beogradu (na kvantaškoj tržnici) gdje se naveliko prodaju naši zumbuli. Samo jedan mali dio (oko 50 vezica) supruga ovdje subotom prodaje zajedno s medom. Ranije su nam u ovom poslu pomagali bližnji iz rodbine (babe, tete...), a sada, kad više nema njih, sami sve radimo, nas četvero (supruga **Rada**, sin, snaha **Jelena** i ja)«, kaže Petar Šić.

Svojedobno, dok je radio u firmi, bavio se i ratarstvom, ali kada je otišao u mirovinu i naveliko se počeo baviti pčelarstvom, zemlju, cvjećarstvo te gajenje češnjaka predao je sinu Zlatku.

»Širimo se koliko nas jorgan pokriva«

Zlatko Šić u okviru svog gospodarstva obrađuje oko 30 jutara zemlje (25 u svom vlasništvu, a 5 jutara u arendi) na kojoj gaji suncokret, pšenicu i kukuruz. Ovim se poslom ozbiljno počeo baviti od 2004. godine, kada je prijavio gospodarstvo i od tada, kako napominje, sve to ide nekom uzlaznom putanjom; i ulaganja i prinosi, a i život od toga. Sve radi sam, supruga mu malo pripomogne, imaju svoju

mehanizaciju, dok veće strojeve, poput kombajna, uzimaju u rentu.

Na pitanje o prinosu, prodaji i čuvanju kultura, Zlatko odgovara:

»Što se tiče prinosa, na desetak lanaca to je 25 tona suncokreta i imam već dogovoreno u koji silos ga nosim. Pšenicu uglavnom predajem, nemam ništa unaprijed ugovoreno. Sad je problem s kukuruzom, kako je država zabranila izvoz prije dva mjeseca, on mi stoji (50-60 tona), ne mogu ga prodati. Otkupljivači gledaju kako će, što će, krenuo je neki mali izvoz, ali džabe kad ga nemam kome prodati. Inače, kukuruz nakon žetve čuvam, čekajući bolju cijenu, ali suncokret ne, jer mora ići u uljare. Pšenicu bih mogao u teoriji, ali ona je problematična zbog vrućina i štetnika. Ima kada sam je čuvao, to je najbolja varijanta, ali za to trebaš imati radnu snagu i silose, a mi to nemamo«, pojašnjava on dodajući kako se ne isplati, na duže staze, povećavati količinu neke kulture: »Važan je prinos, tj. tzv. plodored, a ne cijena. Npr., ako imaš pet godina kukuruz, kojem je uvijek najveća cijena, a treće godine će imati manji prinos, dobijaš i manju cijenu«.

Po njegovom mišljenju, recept za dobro poslovanje je biti discipliniran i »širiti se koliko jorgan pokriva«.

»Kukuruz je sad navodno 35-36 din, to je odlična cijena. S ovakvim cijenama, čak i da daš 120 dinara za ureu, a nekad je bila 40. Ipak, s ovim cijenama to možeš pokriti. Jesu velika ulaganja, ali treba biti discipliniran i uvijek moraš imati rezervu za ulaganje da bi mogao nastaviti. Mnogi ulaze u kredit da bi uzimali avione/kamione i onda kukaju na proljeće. Sve u svemu, naš je princip da se širimo koliko nas jorgan pokriva.«

S druge strane, državnim poticajima za ratarstvo nimalo nije zadovoljan i smatra da je državni proračun za poljoprivredu namijenjen samo velikim gospodarstvenicima.

»To je smiješno. Ja sad recimo da kupim traktor za 30 lanaca zemlje, neki od 30-40 tisuća eura minimum, kad ću ga isplatiti? Ne isplati mi se. Umjesto da od tog povrata novca od 50 posto za mehanizaciju sto ljudi normalno radi i živi, to je slučaj s deset ljudi koji žive ekstra dobro, a ovih 90 i njihove familije puno lošije. Ja se tu još uvijek nekako koprcam, nisam došao do toga da mi se ne isplati, ali bi moglo biti mnogo bolje. Znači, od državnog sustava subvencija najviše koristi imaju ekstra veliki gospodarstvenici, oni koji imaju 400-500 hektara zemlje. Nekada se dobivalo 12.000 dinara po hektaru, negdje do 2008./09., to je smanjeno, mislim da je ove godine oko 4.000 din po hektaru i neka veća ulaganja su prebačena za mehanizaciju«, ističe Zlatko Šić.

Uz sve navedeno, bavi se i gajenjem češnjaka.

»Jedno vrijeme sam ga gajio na 20-30 ari, a kada su počeli uvoziti kineski, odustao sam. Prije 3-4 godine sam počeo ponovno, budući da su ljudi shvatili da ovaj kineski nije ni blizu kao naš. Sada ga gajim opet na nekih 20 ari, i to za maloprodaju, tržnicu i osobne potrebe.«

Na pitanje je li zadovoljan poslom kojim se bavi u smislu zahtjevnosti i isplativosti, Zlatko odgovara potvrdno, ističući kako mu posebno znače nezavisnost, sloboda i boravak na otvorenom, u prirodi.

I. Petrekanić Šić

Zbornik *Čuvari tradicije* predstavljen u Zagrebu

ZAGREB – Hrvatski sabor kulture priredio je jučer u svojim prostorijama u Zagrebu promociju zbornika *Čuvari tradicije* u nakladi HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta. Zbornik je podijeljen na šest poglavlja koja obuhvaćaju teme: Crnice

iz povijesti – naroda, mjesta i Društva, Nošnja i rukotvorine na ponos, Glazba – sviranje i pjevanje, Život u običajima i Bunjevački narodni plesovi. U prilogu se nalazi CD s notnim i zvučnim zapisima svih bunjevačkih igara, te DVD s video snimkama bunjevačkih igara te frizura i oglavlja. Sadržaj Zbornika namijenjen je polaznicima Seminara bunjevačkog stvaralaštva u Tavankutu, ali i voditeljima folklornih ansambala koji se bave bunjevačkim plesovima.

Ištvančićevi filmovi u Izmiru

ZAGREB – Kratki igrani film *Ničija zemlja / No man's land* i dugometražni dokumentarni film *Sve je bio dobar san* hrvatskoga redatelja podrijetlom iz Vojvodine **Branka Ištvančića** uvršteni su u natjecateljski program 8. *Balkan Film Festivala* koji se održava od 21. do 27. svibnja u turskom Izmiru. Festival je primao prijave iz 16 balkanskih zemalja, a od pristiglih 614 prijava preliminarni žiri je uvrstio dva Ištvančićeva filma u program međunarodnog natjecanja za kratki film i službenu selekciju u programu za kratki igrani i dokumentarni film.

Kako je oslikana subotička katedrala?

SUBOTICA – Katoličko društvo *Ivan Antunović* organizira predstavljanje nove knjige **Stjepana Beretića** pod naslovom *Johannes Clausen – kako je oslikana subotička katedrala* koje će biti održano večeras (petak, 27. svibnja) u pastoralnom centru *Augustinianum* u Subotici. Početak je u 19 sati.

Tko je **Johannes Clausen**, kakva je njegova uloga u unutrašnjem uređenju subotičke katedrale? Na ova i mnoga druga pitanja dobit ćete odgovor na predstavljanju knjige koja je izvrsno djelo subotičkog katedralnog župnika, a knjiga se čitatelju obraća na hrvatskom, mađarskom i njemačkom jeziku. Galerija slika u knjizi otkriva nam inače oku manje dohvatljive detalje.

Večer posvećena Iliji Okrugiću

BEOGRAD – Zajednica Hrvata Beograda *Tin Ujević* i beogradska Općina Stari grad organiziraju tribinu posvećenu dramskom piscu, pjesniku i kompozitoru **Iliji Okrugiću**, koja će biti održana večeras (petak, 27. svibnja) u dvorani Općine Stari grad u Beogradu, od 20 sati.

Predavači su vlč. **Marko Kljajić**, prof. **Goran Radenović** i publicist i urednik časopisa *Identitet* **Nenad Stevović**.

Bit će prikazan i dokumentarno-igrani film *Ilija Okrugić – domovino slatko milovanje*, a glumci će u pratnji klavijaturista **Nenada Labora** kazivati stihove Ilije Okrugića.

Seminar tradicijskih glazbala i pjevanja

BAČ – UG *Tragovi Šokaca* iz Bača organizira III. Seminar tradicijskih instrumenata i tradicijskog pjevanja koji će biti održan sutra (subota, 28. svibnja) u Baču, u Etno kući *Didina kuća* (Mostonga 3). Program počinje u 10 sati, a prezentacija naučenog na seminaru zakazana je za 17 sati.

Seminar bunjevačkog stvaralaštva

TAVANKUT – Seminar bunjevačkog stvaralaštva, koji se organizira jedanaesti put, bit će održan od 12. do 16. srpnja u Tavankutu u organizaciji mjesnog HKPD-a *Matija Gubec*. Tema ovogodišnjeg seminara je »*Dužijanca* – žetvene svečanosti Bunjevaca«.

Seminar obuhvaća teme plesa, tamburaške tradicijske melodije, tradicijske instrumente Bunjevaca (gajde, frula) i tradicijske vještine – izrada predmeta od slame. Prijavljeni polaznici se opredjeljuju za jedno od ova četiri područja.

Više informacija o sekcijama, uvjetima, kao i o troškovima, zainteresirani mogu pronaći na Facebook stranici XI. seminar bunjevačkog stvaralaštva.

O Mamužiću i Rajiću, skupština Hrvatskog prosvjetnog doma

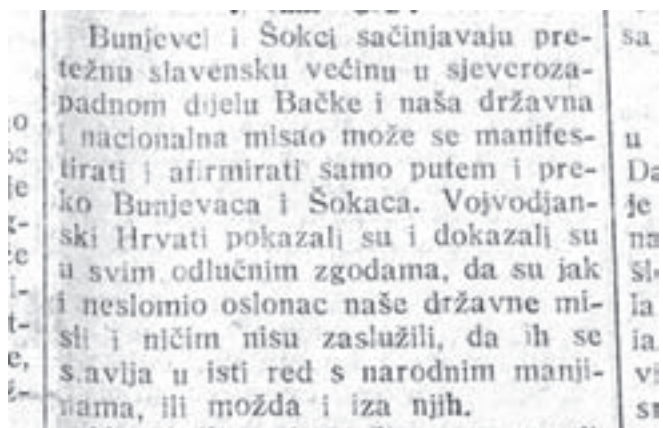
21. svibnja 1874. – *Bunjevačka i šokačka vila* piše prigodom rodoljubivih istupa mladog hrvatskog intelektualca (budućeg gradonačelnika Subotice) **Laze Mamužića**: »Veselmo se daklo bratjo! Ta sad već imamo mladog, smionog, učenog, od Boga tvarno i umno nadarenog vojvodu, koji je stao na čelo Subatičkih bunjevaca: da im izprije narodna prava za prosvietu, Zakonom osigurana. Al od nesviestnih zlotvora pogažena.«

22. svibnja 1910. – *Naše Novine* (Subotica) javljaju da je na čelo redakcije umjesto **Ivana Petreša**, zastupnika Kršćanske pučke stranke (Katolikus Néppárt) u peštanskom Saboru, došao **Blaško Rajić**, kapelan kod sv. Terezije. »Blaž Raić je ... pravi subočanin, koji sasvim razumi mišljenje bunjevačkog naroda, poznaje mane i kriposti njegove, a zna i za potrebe njegove. U ostalom on je pravi i vrli umetnik jezika i govora bunjevačkog«, piše u nastavku.

23. svibnja 1933. – *Jugoslovenski dnevnik* javlja da je subotički novinar i zastupnik jugoslavenske (i protuhrvatske) orijentacije među subotičkim Hrvatima **Lazar Stipić** vjenčao **Erzsébet Schullhoff**.

24. svibnja 1928. – *Neven* piše da je **Károly Bíró**, subotički gradonačelnik od 1902. do 1918., prilikom boravka u Budimpešti doživio prometnu nesreću, iz koje je izašao lakše ozlijeđen, dok je njegova supruga zadobila teže ozljede i prenesena u sanatorij.

24. svibnja 1928. – *Neven* piše da u reviziji raspodjele zemlje (agrarne reforme) vojvođanski Hrvati »ne smiju biti isključeni, jer bismo jednoga dana morali doživjeti sramotu, da nam se sa djedovske zemlje raseljuju naši sinovi po čitavom svijetu lutajući trbuhom za kruhom«.

Bunjevci i Šokci sačinjavaju pretežnu slavensku većinu u sjeverozapadnom dijelu Bačke i naša državna i nacionalna misao može se manifestirati i afirmirati samo putem i preko Bunjevaca i Šokaca. Vojvodjanski Hrvati pokazali su i dokazali su u svim odlučnim zgodama, da su jak i neslomio oslonac naše državne misli i ničim nisu zaslužili, da ih se savija u isti red s narodnim manjinama, ili možda i iza njih.

25. svibnja 1870. – *Bunjevačke i šokačke novine* objavljuju »zašto svaki prizire Bunjevce i Šokce«: »Višti su ratari (poljodilci), otrešeni zvaničnici, razboriti vojnici, pobožni popovi i umitni zanatlie. Sve je ovo lipo i istinito...«, ali »Bunjevci i Šokci nemaju svoje narodnosti, nemaju razvitak duševne sile u narodnom smislu... nemaju bunjevački poglavara, jel koji bi taki po poriklu bili, ti su se davno odrekli svoga imena – sa kojim se mi dičimo – jel je nevino«.

26. svibnja 1927. – *Neven* piše da se na Spasovo (26. svibnja) u pobočnim prostorijama hotela *National* (Subotica) održala prva izvanredna skupština društva Hrvatski prosvjetni dom. Izabran je prvi redovni Upravni odbor: dopredsjednik **Stipan Vojnić Tunić** (odvjetnik), I. potpredsj. **Nikola Matković** (seljak iz Verušića), II. potpredsj. **Nikola Matković** (seljak iz Subotice), I. tajnik **Maća Mamužić** (bank. činovnik), II. tajnik **Julije Tumbas** (bank. činovnik), blagajnik **Dragan Mrljak** (upravitelj I. Hrvatske štedionice u Subotici), staratelj Doma: **Števo Jaramazović** (privatnik). U Upravni odbor kao odbornici ušli su i: Ivan Vojnić Tunić (profesor), **Blaško Vuković** (seljak), **Matija Išpanović** (umir. šk. nadzornik), **Mihovil Katanec** (odvjetnik), **Matej Jankač** (umir. sudski savjetnik), **Marko Peić Tukuljac** (bank. činovnik) i **Joso Čović** (liječnik). U Nadzorni odbor su ušli udovna **Vranje Sudarevića**, **Emil Dinter** (ravnatelj Hrvatske Eskontne i Pučke Banke u Subotici), **Irma Ertl** (profesorica), **Ivan Ivković Ivandekić** (inženjer) i **Ivan Skenderović** (ban. činovnik).

27. svibnja 1926. – *Neven* piše o nastupu predsjednika Hrvatske seljačke stranke **Stjepana Radića** u Somboru (na drugi dan Duhova), gdje je proglašeno ujedinjenje Bunjevačko-šokačke stranke s HSS-om. Radić je između ostaloga rekao: »Naš je temelj narod Srba, Hrvata i Slovenaca, naš je cilj čovječnost, ali ne, kako ju naše sanje opisuju, nego kako su predstavnici čovječanstva izmislili, u život proveli i provadjaju...«

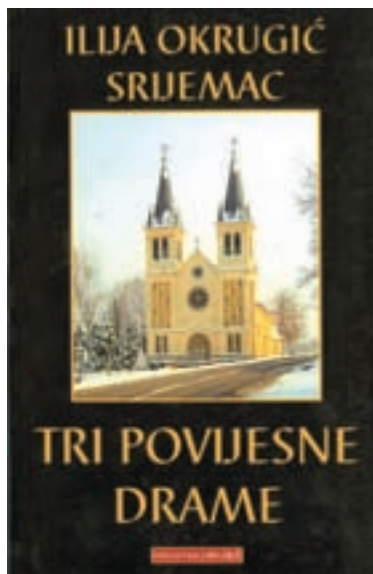

NEVEN
Subotica, petak 27. svibnja 1926. Broj 21.
Deset hiljada ljudi na Radićevom zboru u Somboru
Bunj.-šok. stranka ulepila se u HSS. Sto vikača bijelo omeši zbor, a policija „nemoćna“...

Digitaliziran dio opusa Ilije Okrugića

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata skenirao je i na svojoj internetskoj stranici objavio dio opusa **Ilije Okrugića Srijemca** povodom 125. obljetnice njegove smrti. Čitateljstvu su ponuđene sljedeće knjige: *Glasinke*, *Hunjkava komedija : vesele slike iz svagdanjeg života s pjevanjem u 4 čina*, *Narodne pjesme iz književnih djela i sakupljačke ostavštine Ilije Okrugića Srijemca*, *Šaljive poeme*, *Tri povijesne drame* i *Lirika*. Sadržaj je dostupan na mrežnim stranicama <http://zkvh.org.rs/index.php/digitalizacija>, te se može slobodno koristiti.

Ilija Okrugić rođen je 12. svibnja 1827. godine u Srijemskim Karlovcima u činovničkoj obitelji. Bio je svećenik, hrvatski

književnik i narodni preporoditelj. Njegova djela vezana su uz narodnu književnu baštinu, ali i uz vlastito stvaralaštvo, koje sadrži poeziju, drame, skladbe i povijesna djela. Ilija Okrugić proveo je najveći dio života u Petrovaradinu u kojemu je djelovao kao svećenik i župnik čak 31 godinu. Vršio je i službu zemunskog kapelana od 1857. do 1858. godine. U ovim je mjestima i danas živo sjećanje na hrvatskog velikana. Preminuo je 30. svibnja 1897. godine u Petrovaradinu.

I ovi naslovi digitalizirani su u okviru projekta »Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe Hrvata u Vojvodini i izgradnja digitalne zbirke«. Projekt digitalizacije odvija se uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

H. R.

»Devet Vojvođanki« u sklopu projekta Novi Sad – EPK 2022.

Justika Skenderović – heroína hrvatske zajednice

U sklopu multimedijalnog projekta *Ars e femmina* programskog luka *Heroine* (Novi Sad – EPK 2022.), organiziran je program *Devet Vojvođanki*. U Kulturnoj stanici *Egység* u Novom Sadu 19. i 20. svibnja nastupile su umjetnice koje su predstavnice dijela nacionalnih zajednica Vojvodine i Novog Sada. Srпкиnja, Mađarica, Rusinka, Hrvatica, Romkinja, Slovakinja, Židovka, Rumunjka i Njemica žene su koje su vidljive u svom stvaralačkom radu, povezane kroz različite umjetnosti kao što su muzika, gluma, književnost i vizualne umjetnosti.

U sklopu ovoga programa, jedna od sudionica, profesorica klavira iz Novog Sada **Ana Frilin** održala je predavanje o **Justiki Skenderović**, velikanki iz hrvatske manjinske zajednice. Justika je od rane mladosti bila aktivna na polju kulture i u javnom životu. Godine 1911. osnovala je Katoličko divojačko društvo gdje su djevojke imale priliku uključiti se u kulturni i javni život.

»Znamo da su žene u to vrijeme bile nevidljive za javnost, ali Justika je nalazila način izboriti se za to pravo,

Ana Frilin

što nije bilo lako, ali je uspijevala. Iste godine, 1911., a na njenu inicijativu, *Dužijanica* se izvodi prvi put javno. *Dužijanica* je svečanost kojom se zahvaljuje Bogu na završenoj žetvi i do tada je bila skromno obilježavana unutar obitelji. Izlaskom, najprije u sakralni prostor crkve svetog Roka u Subotici, vremenom postaje značajna gradska manifestacija. Ove godine slavi 112. godišnjicu i prvi put će biti izvedena u Novom Sadu 24. srpnja. Justika je bila i suosnivačica Dobrotorne bunjevačke zajednice. Prošle godine obilježena je 50. godišnjica njene smrti, a utjecaj njenog rada i danas je trajan. Ne samo kroz manifestaciju koja je uveliko ušla u drugo stoljeće života, već i u onim tihim, a jakim osjećajima zahvalnosti ljudi kojima je

njeno djelo pomoglo», navela je Frilin.

Program *Devet Vojvođanki* promovira toleranciju, multikulturalnost, multinacionalnost, međusobno poštovanje i uvažavanje, kulturu mira, kao snažne poruke koje educiraju nove generacije i otvaraju mogućnosti za slične događaje i suradnju.

H. R.

Uskrsni koncert *Surrexit Dominus vere* u Novom Sadu

»Nek ječi zemljom spasenom«

Župna crkva Imena Marijina 21. svibnja bila je pozornicom snažnog glazbenog iskaza uskrsne radosti. Koncert glazbe inspirirane uskrsnućem Kristovim *Surrexit Dominus vere* organizirao je mješoviti župni zbor *Laudanti*, koji već 48 godina djeluje u ovoj župi, sudjelujući na liturgijskim slavljinama i priređujući povremene koncerte, napose o velikim svetkovinama. Novi niz organiziranja takvih koncerata započeo je prošlogodišnjim uspješnim božićnim koncertom, te se, nakon netom završenoga uskrsnoga, novosadska publika smije radosno nadati da će organizacijska tradicija biti uspješno nastavljena. I više od 200 pratitelja ovoga koncerta i ljubitelja sakralne glazbe, ne samo vjernika, bili su dokaz te želje.

Zbor *Ladanti*, velikom umješnošću i energijom poznatog sakralne glazbe vodi od rujna 2021. godine **David Bertran**, obavljajući istovremeno i dužnost kantora najveće novosadske crkve. Sasvim je sigurno da je u pripremu ovoga koncerta uloženo puno vremena i koncentracije članova zbora i samoga ravnatelja, kojima su se pridružili i sopranistica **Milica Majstorac**, te tenor **Luka Stanković**. Posebnu blizinu glasovima zboraša izrazilo je muziciranje **Aplolonie Detari**, studentice orgulja na

Glazbenoj akademiji u Novom Sadu, uz jednu solističku dionicu.

Izvedeno je 11 skladbi, od uskrsnih »klasika« hrvatske crkvene glazbe (*Isus usta slavni*), preko grandiozne **Händelove** *Aleluje* iz oratorija *Mesija*, do uglazbljenih molitava (gregorijansko polifono izvođenje *Anima Christi* **Marca Frisine**) i psalama (*Laudate Dominum*). Konačno, komorni orkestar svojim grandioznim sudjelovanjem u izvođenju **Igrecove** *Gospodin slavno uskrsnu* iz katoličke pjesmarice *Cithara octochorda*, kakvo sigurno nije (skoro) izvedeno u novosadskoj »katedrali«, dostojanstveno je pridonio da završetak koncerta zapečati uzvišeni osjećaj uskrsne radosti. Umjetnici su potvrdili, kako je to na početku u pozdravu rekao župnik mons. **Attila Zsellér**, da umjetnici glazbom dopunjuju navještaj Crkve o Kristovu uskrsnuću.

Vrijedi, ne samo nakon ekscitiranosti predivnom glazbom, obratiti pozornost na zbor *Laudanti* i njegova ravnatelja, koji »osluškujući potrebe vremena, a čuvajući već postojeći tradicionalni repertoar, te uvršćujući nove skladbe u njega, stvara most od starog ka novom«, kako je to naglasio mo. **Miroslav Stantić**, glazbenik i zborovođa, u vodiču ovoga koncerta.

M. Tucakov / Foto: Lara Grginčević

Proljetni koncert HGU-a *Festival bunjevački pisama*

Pokazatelj rada i uspjeha

Proljetni koncert Hrvatske glazbene udruge *Festival bunjevački pisama* održan je 24. svibnja u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici. Nakon dvije godine online koncerata, ponovno su ljubitelji tamburaške glazbe mogli uživati u muziciranju mladih umjetnika.

Ovaj koncert ujedno je bio oproštaj i zahvala trima maturantima, maturantima srednje Muzičke škole u Subotici – odsjek tambura: **Stefani Lazić** i **Strahinji Segedinskom**, kao i maturantici subotičke gimnazije **Svetozar Marković Luciji Ivković Ivandekić**, koja je dugogodišnja članica tamburaškog orkestra HGU-a *Festival bunjevački pisama*.

Bio je ovo i svojevrsan pokazatelj što se radilo tijekom ove školske godine, što su učenici naučili, ali i što su postigli.

Program je bio podijeljen u tri cjeline. U prvoj cjelini nastupili su oni najmlađi, članovi Dječjeg tamburaškog orkestra koji su tijekom ove školske godine na 18. Festivalu vojvođanske tambure u Bačkoj Palanki osvojili I. nagradu i maksimalnih 100 poena stručnog žirija.

U drugom dijelu predstavio se komorni sastav HGU-a *Festival bunjevački pisama* kojeg čine: koncertmajstor **Matija Ivković Ivandekić**, **Iva Molnar**, **Nikola Vujić**, **Marko Kujundžić**, **Jasmina Vukov**, **Iva Grabrić**, **Luka Marjanušić** i **Ivona Milodanović**. Program kojim su se predstavili subotičkoj publici izveli su na već spomenutom

Festivalu vojvođanske tambure, gdje su osvojili I. nagradu i 100 poena, kao i na 8. Međunarodnom natjecanju tamburaša, solista i komornih sastava u Požegi, gdje su osvojili 1./3 nagradu i brončanu medalju.

Treći dio programa bio je posvećen maturantima, koje je pratio Veliki tamburaški orkestar HGU-a *Festival bunjevački pisama*. Maturantica **Stefana Lazić** (A-basprim), u klasi prof. **Mire Temunović** izvela je Koncert za brač i tamburaški orkestar **Julija Njikoša**. Strahinja Segedinski (E-prim), u klasi **Milana Pridraškog**, izveo je **Mozartov** koncert Drittes konzert in G-dur, dok je maturantica Gimnazije **Lucija Ivković Ivandekić** (E-prim), u klasi **Vojislava Temunovića**, u pratnji orkestra izvela Ruske ciganske melodije – potpurie.

Na kraju programa svim izvođačima, ali i roditeljima, na uspješnoj školskoj godini čestitao je predsjednik HGU-a *Festival bunjevački pisma* prim. dr. **Marko Sente**. Osobito je istaknuo maturante i zahvalio im na svim godinama koje su proveli u udruzi, te ih pozvao da i nadalje ostanu vjerni članovi Hrvatske glazbene udruge i poručio im: »Budite kao voda. Ona uvijek ide naprijed, ne osvrće se nazad da vidi tko iz nje pije. Svoje prepreke probije ili mudro zaobiđe. Nijedan kamen joj dorastao nije«.

Iako je kraj školske godine pred učenicima, po riječima dopredsjednika HGU-a *Festival bunjevački pisama* **Vojislava Temunovića** za tamburaše će ovo biti radno ljeto.

Naime, već po završetku ovoga koncerta, kreću u pripremu novih aktivnosti.

»Nećemo imati pauze, bit će ovo, kao i obično radno ljeto. Počinjemo pripremati program i soliste za Smotru dječjih pjevača i zborova koja je predviđena za početak

rujna, kao i za *Festival bunjevački pisama* koji je planiran za 25. rujna«, kaže Temunović i ujedno najavljuje da je za ovu godinu u planu i veliki godišnji koncert krajem studenoga.

Ž. V.

Nastup malih folklorša HKC-a *Bunjevačko kolo* u Ivankovu

U srcu mi zavičaj

U sklopu Gospodarskog sajma Općina Ivankovo prvi put organizirala je i Smotru dječjeg folklornog stvaralaštva pod nazivom »U srcu mi zavičaj« na kojoj su, uz domaćine KUD *Ivan Goran Kovačić*, nastupili gosti iz Slavonije – UKUD *Biđani*, Bicko selo i HKUD *Željezničar* iz Osijeka, a kao inozemni gosti nastupili su članovi dječje folklorne skupine HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice. Smotra je održana u večernjim satima 22. svibnja, a tijekom večeri je nastupilo preko 150 djece – čuvara tradicije.

Po riječima voditeljice dječjih folklornih skupina HKC-a *Bunjevačko kolo* **Senke Horvat** velikoj većini djece je ovo bio prvi inozemni nastup, budući da su nastupile dvije dječje skupine Centra s oko 50 mališana. Starija dječja

skupina predstavila se spletom bunjevačkih igara, dok su oni mlađi izveli plesove Međimurja.

Osim odličnog nastupa, kako ga je ocijenila voditeljica, djeca su imala i prikladno druženje s vršnjacima iz Hrvatske, a zabave nije manjkalo niti na putu do kuće.

Ž. V.

XV. Susret mladih Srijemske biskupije u Srijemskim Karlovcima

Duhovni rast u zajedništvu

Pod geslom »Mir vam svoj ostavljam, mir vam svoj dajem« (Iv 14, 27), 21. svibnja u župi Presvetog Trojstva u Srijemskim Karlovcima, u Kapeli mira, održan je XV. Susret mladih Srijemske biskupije. Susret je počeo u priepodnevnim satima okupljanjem velikog broja mladih u župnom dvorištu, nakon čega su imali mogućnosti ispovijedi. Svetu misu predvodio je srijemski biskup koadjutor mons. **Fabijan Svalina** u koncelebraciji sa srijemskim biskupom mons. **Đurom Gašparovićem** i svećenicima srijemskih župa. Na početku misnog slavlja svi zajedno su izmolili molitvu *Mladih za mlade*, nakon čega je sve okupljene pozdravio biskupijski povjerenik za mlade vlč. **Dušan Milekić** i biskup koadjutor Svalina, koji je tom prigodom poručio mladima da se ne boje stvarnosti i života oko sebe nego da pokažu svojevrsnu otvorenost prema Bogu.

Bogatstvo molitvenog zajedništva

Ovo je drugi susret biskupa koadjutora mons. Svaline s mladima iz Srijemske biskupije. Prvi je bio na korizmenom križnom putu mladih na Tekijama u Petrovaradinu.

»Nalazimo se još uvijek u uskršnome vremenu gdje je Isusova poruka uskršnuća itekako prisutna. Ovo je iskustvo duhovnog i molitvenog zajedništva, jedno bogatstvo koje smo pokušali svjedočiti prvenstveno samima sebi kako bismo rasli u vjeri i na taj način pokušali donijeti i nekakve svojevrsne odluke. Na kraju ovog susreta zahvalio sam mladima najprije na njihovoj prisutnosti, na osobnom svjedočanstvu koje su pružili. U jednoj iskrenoj molitvi osjetio sam predanost za ufanu molitvu, za njihove potrebe i potrebe naše biskupije i domovine u kojoj živimo. Na neki način preporučio sam im molitvu za našu Srijemsku biskupiju koja je u ovim vremenima na jednoj svojevrsnoj prekretnici. Potrebni su nam odvažni mladi ljudi koji će preuzimati kormilo u svoje ruke i dati svoj doprinos društvu u kojem živimo u onim prilikama u kojima jesmo. Preporučio sam im molitvu za duhovna zvanja, svećenička i redovnička, jer je to

velika potreba za ovu biskupiju. Zahvalio sam im se i preporučio i molitvu za poziv u obiteljskom životu, te da budu otvoreni životu. Samo radost života može nam dati istinsku pravu radost, kamo god da ih Gospodin poziva i šalje, bilo da je to duhovni ili obiteljski poziv. Bez obitelji nema ni svećeničkih ni drugih duhovnih poziva. Bogu hvala za ovaj prekrasni susret, za jedno prekrasno iskustvo zajedništva koje su posvjedočili oni međusobno i mi biskupi i svećenici skupa s njima«, istaknuo je mons. Svalina.

Na kraju svete mise sve prisutne pozdravio je župnik domaćin vlč. **Marko Loš** i upoznao ih s poviješću župe.

Približimo Gospodina mladima

Drugi dio susreta započeo je predavanjem na temu ovogodišnjeg gesla. Predavanje je održao vlč. Dušan Milekić.

»Prvi put smo ove godine u Srijemskim Karlovcima, odnosno na mjestu Kapele od mira. Za sve nas to je bila posebna prilika i radost upoznati župu, okolicu i samo mjesto. Vodili smo se geslom 'Mir vam ostavljam, mir vam svoj dajem', jer smo prepoznali da je u ovo vrijeme svačije srce, posebno mladih, ispunjeno strahom, nemirom, lutanjima... Želimo im približiti Gospodina koji jeste istinski mir, ono jedino pravo što čovjeka može učiniti potpunim. Nadam se da su mladi to prepoznali, osjetili i usvojili u svom srcu. Ove godine doista se lijepi broj mladih odazvao i nadam se da će to nastaviti rasti. Nije u pitanju samo njihova brojnost nego i živost naših župa. Nadam se da su ovi susreti motivacija mladima da ostanu živi u svojim župama te potom razvijaju prijateljstva i s mladima okolnih župa naše Srijemske biskupije«, izjavio je vlč. Milekić.

Nakon predavanja uslijedilo je euharistijsko klanjanje i molitva, nakon čega su mladi imali mogućnost za druženje u župnom dvorištu. Svaki od njih je mogao staviti u kutiju na ulazu u crkvu ispisane papire sa svojim sugestijama i prijedlozima za mjesto održavanja idućeg susreta. Susret mladih Srijemske biskupije organizirao je Biskupijski pastoralni centar Srijemske biskupije, Ured za pastoral mladih.

S. D.

Blagoslov vozača i vozila

U nedjelju, 22. svibnja, na Biskupijskom svetištu Gospe od Suza, nakon svete mise blagoslovljeni su vozači i vozila. Rektor svetišta preč. **Željko Šipek** najprije je u zajedničkoj molitvi s vjernicima zazvao Božji blagoslov na vozače i vozila, a potom je na parkiralištu blagoslovio automobile, bicikle i motocikle. Uz pomoć ministranata, svima su podijeljene naljepnice s logoom svetišta.

Veliki odaziv vjernika iz okolnih subotičkih župa govori o želji vjernika da ih na putovanju prati Božji blagoslov.

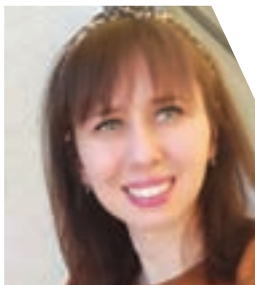
H. I.

Devetnica Duhu Svetom

Od danas, 27. svibnja, započinje devetnica Duhu Svetom u brojnim župama. Devet dana koji prethode blagdanu Duhova osobita su priprema krizmanicima i njihovim kumovima, kao i roditeljima. Devetnica u subotičkoj katedrali je svaku večer u 19 sati.

U susret blagdanima

- 5. lipnja – Duhovi
- 6. lipnja – Marija Majka Crkve
- 10. lipnja – Margareta
- 12. lipnja – Presveto Trojstvo
- 16. lipnja – Tijelovo

Svjedočanstvo i ljubav

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Prva kršćanska vremena obilježena su mučeništvima apostola i mnogih koji su na apostolsku riječ povjerovali i krstili se. Prvi je za Krista krv prolio sv. Stjepan.

Vrijeme mučenika

O mučeništvu sv. Stjepana govore Djela apostolska. U tom izvješću čitamo kako je Stjepan kamenovan, jer je naviještao Božju riječ. A dok su ga kamenovali on nije kukao niti molio za milost, nego je, kao i njegov učitelj Krist dok je umirao na Križu, molio za one koji mu oduzimaju život. Stjepan je bio prvi, nakon njega nebrojeno mnogo je onih koji su zbog vjere u uskrsnuće prolijevali krv. Ipak, Radosna vijest se brzo širila, a broj kršćana nezaustavljivo je rastao. To govori da krv mučenika nije uzalud prolijevana nego je donosila plodove; kršćanstvo je stalno pronalazilo put do ljudskih srdaca, a oni koji su za njega umirali postajali su sveci Kristovi.

Snaga i hrabrost mučenika, kao i njihovi plodovi, dolazili su od Boga. Njihova snažna vjera i pouzdanje, molitva i navještaj, povezivali su ih snažno s Kristom, koji ih je blagoslovio hrabrošću da ustraju i založe svoj život za Radosnu vijest. Krist je znao koliko će teško biti njegovim učenicima u svijetu, kada budu širili Evanđelje i kada budu živjeli prema njegovoj riječi. On je više puta spomenuo da će njegovim učenicima biti teško i da će ih snalaziti različite nevolje, ali je obećao nagradu za sve one koji ustraju na njegovom putu na zemlji. Kristova nagrada je vječnost, jer prolazno za njega nema cijenu.

Moderno vrijeme nosi drukčije teškoće za Kristove učenike. Društvo ih ne prihvaća na drugačiji način i iz drugačijih razloga nego u vrijeme mučenika. Ni danas nije lako priznati se kršćaninom i posvjedočiti vjeru. Krist razumije našu situaciju i vidi naše teš-

koće, ali želi da i mi budemo hrabri i ne damo se pokolebati stavovima društva. No, da bismo ispunili ovu njegovu želju, moramo se s njim snažnije povezati molitvom i sakramentima. U njima se nalazi sva ona snaga koja nam je potrebna da snažno posvjedočimo za svoga Gospodina.

Također, po uzoru na sv. Stjepana, ali i na samog Krista, u molitvi ćemo pronaći snagu da molimo za one koji nas odbacuju i zbog kojih trpimo. Jer Bog je ljubav i uči nas da ljubimo i svoje neprijatelje. A ljubav je najsnažnije svjedočanstvo jednoga kršćanina koje može privući i obratiti srca onih koji kršćanstvo odbacuju.

Ljubav prema drugim kršćanima

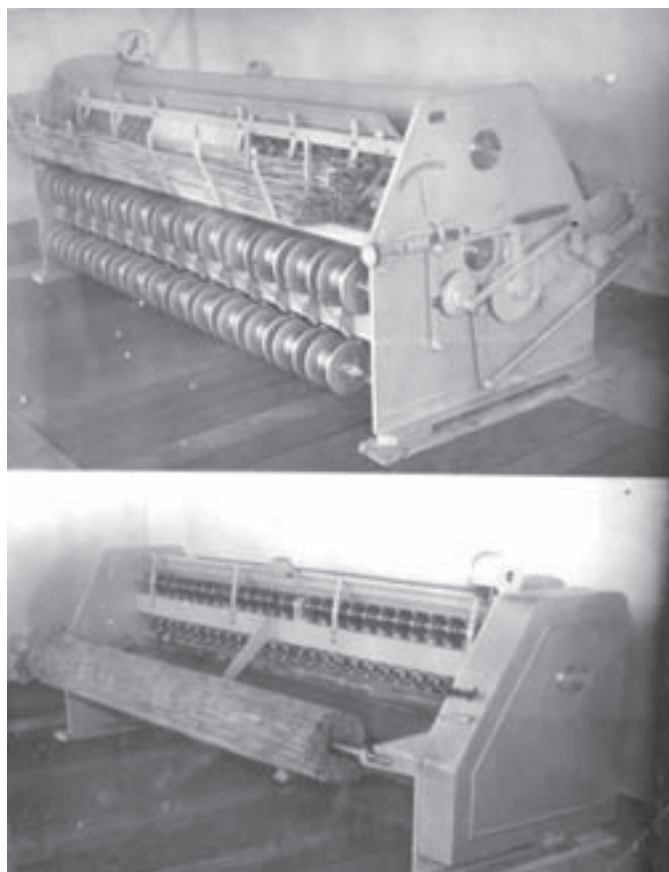
Krist je, dok je još bio sa svojim učenicima, molio za njihovo jedinstvo. Ipak, u povijesti se dogodilo da se njegovi učenici razjedine, i to ne jednom. Tako danas imamo različite vrste kršćana. Ni to ne bi bilo toliko strašno da ih povezuje ljubav, a ponekad ne da među njima nema ljubavi nego nastane mržnja. A to je osjećaj koji bi trebao biti stran onome tko se naziva Kristovim. Naši prostori obilježeni su sukobima među kršćanima. Svaki sukob odaljava nas jedne od drugih i rađa negativnim osjećajima koje ne smije gajiti jedan kršćanin. Stoga, nemojmo nikada zaboraviti Kristovu želju da svi njegovi učenici budu jedno. Zato dio našega svjedočanstva za Krista treba biti ljubav prema svim kršćanima, čak i ako oni nas ne ljube, jer samo ljubav može napraviti korak bliže jedinstvu, koje Isus želi, a čovjek odbacuje. Razdori i sukobi nisu Božje djelo, Bog je mirotvorac, a mi se trebamo staviti u njegovu službu.

Trskarski obrt obitelji Štrangar

Trska utkana u život

»Idealni uvjeti za košenje trske su bili hladna zima bez snijega, da kosac može hodati po ledu koseći trsku, a da trska nije plegla ili se pokidala zbog tereta padalina«, kaže Anica Štrangar

O bilje trske u okolini Monoštoru koju nitko ne mora sijati niti saditi od davnina je bilo jedno od osnovnih prirodnih materijala koji su Monoštorci koristili za izgradnju kuća. Po državnom popisu iz 1900. godine u Monoštoru je postojala 901 kuća od kojih je čak 789 bilo pokriveno trskom. Iz ovog se vidi izniman značaj trske kao materijala za izgradnju kuća i samim tim život ljudi u mjestu. Kuća pokrivenih trskom bilo je još i sredinom XX. stoljeća.

Krovne pokrivače od trske u to vrijeme u Monoštoru su najčešće radili majstori iz obitelji **Bajkić**. Radili su ne samo u mjestu već i okolici. No, pojavom suvremenih i modernih materijala za pokrivanje krovova, kao što su crijep i ploče, trska za pokrivanje krovova nestaje s tržišta građevinskog materijala, ali se nastavila koristiti kao izolacijski materijal i dekorativni detalj.

Djedov zanat postao obiteljski posao

Kosidbom i pletenjem trske bavio se i **Marin Turkalj**, djed **Anice Štrangar**, vlasnice prvog obrta za proizvodnju pletene trske i štukatura u Monoštoru. Obrt je Anica osnovala zajedno sa suprugom **Matom**.

Anica se tako na suvremen način nastavila baviti poslom svoga djeda, preskačući svog oca **Adama Turkalja**, koji je bio mesar. No, da bi se mogla baviti ovim poslom Anica je za to morala biti kvalificirana. Morala je položiti stručni ispit, kojim joj je utvrđena stručna osposobljenost za vršenje zanatske djelatnosti »izrada štukatura i drugih trščanih platanak«. Ispit je položila 1. srpnja 1968. godine, a uvjerenje Tajništva za upravno-pravne poslove Općine Sombor dobila je 4. srpnja.

»Sljedeći korak u postupku osnivanja i registriranja obrta bio je dobijanje rješenja kojim se odobrava osnivanje obrta – samostalne zanatske radnje. To rješenje Općinskog taj-

ništva – odsjeka za privredne i komunalne poslove Sombor dobili smo 7. rujna 1969. godine. Prvo poslovno sjedište radnje u Monoštoru bilo je na adresi Zagrebačka 59. Počeli smo s dva stroja za pletenje trske, i to na ručni pogon«, prisjeća se i danas Anica svih važnih datuma.

Jest da je obrt bio registriran na nju, ali sve poslove s trskom vodio je suprug **Mata**, a kasnije su poslove preuzeli sinovi **Stipan** i **Adam**. Ona je bila zadužena za kućanstvo.

Iako nije bila direktno uključena u proizvodnju, bila je upoznata sa skoro svim detaljima od kosidbe, proizvodnje pa do prodaje. Kaže da početak nije bio lak, trska se sjekla – kosila samo u ataru Monoštoru, a to se radilo zimi.

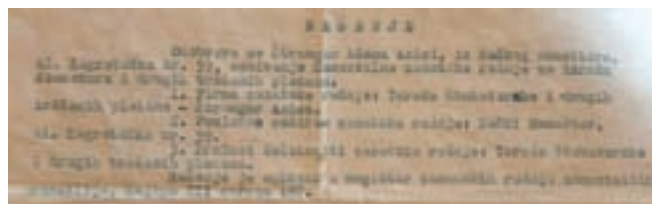
»Idealni uvjeti su bili hladna zima bez snijega, da kosac može hodati po ledu koseći trsku, a da trska nije plegla ili se pokidala zbog tereta padalina. Vremenom, zbog velike potražnje naših proizvoda, košenje trske se širilo na bližu pa i dalju okolicu. Kosilo se u atarima Sivca i Crvenke pa čak i površine u Tikvešu – Hrvatska«, priča Anica.

U vrijeme udarne sezone košenja trske na tim poslovima je radilo i do dvadeset uposlenih. Nije tada više samo bio problem u košenju već i u velikoj količini trske koju je trebalo prevesti do Monoštoru i pretvoriti u finalni proizvod.

Pletena trska i štukatur hit u inozemstvu

S uvećanjem potražnje i proizvodnje obrt mijenja adresu na Ulicu maršala Tita 17, što je danas Ulica Ivana Gorana Kovačića. Tada su već radila tri stroja za pletenje trske koja su bila na električni pogon. No, uskoro je i taj prostor postao mali, pa pogon izmještaju u Baštovansku bb. Tu je, za ondašnje vrijeme, izgrađen veliki poslovno-proizvodno-skladišni prostor površine 900 četvornih metara pod krovom, a sve u okviru parcele od dva jutra. Proizvodnja se toliko širila da je radilo šest strojeva za pletenje trske s dodatkom prese za trsku.

»U najvećoj proizvodnji na tih šest strojeva radi 12 uposlenih (dva uposlena na svaki stroj), a još troje uposlenih je pomagalo. Interesantno je reći da su strojevima za pletenje

upravljalje žene. U jednom trenutku pletena trska i štukatur postali su hit u inozemstvu te smo imali problem nakositi, isplesti i ispresati te transportirati dovoljnu količinu za inozemstvo, naročito u Njemačku. Događalo se da je mjesečno za Njemačku išlo i po sedam šlepera pletene trske, postizala se solidna cijena te nije bilo problem prodati sve što se pokosi i isplete ili ispresa«, priča Anica.

No, onda je došao onaj tužniji dio povijesti obrta. Problemi u financijskom poslovanju, nesretni splet okolnosti na tržištu, otežan plasman robe, nesnalažanje u novoj situaciji dovelo je do toga da se obrt gasi 2008. godine.

Željko Šeremešić

Piše: Katarina Korponaić

Čekajući bolja vremena...

Dvokatnu palaču na kutu ulica Maksima Gorkog i Age Mamužića moguće je sagledati u svojoj veličini, mada joj se, sudeći po dugogodišnjem oronulom izgledu, ne pridaje odgovarajuća pozornost, iako je ova građevina jedna od kreacija **Titusa Mačkovića**, poznatog graditeljskog projektanta iz povijesti Subotice. Zgrada je podignuta 1899. godine za **Lajosa Fazekasa**, također arhitekta po profesiji, ali je njeno projektiranje, ipak, povjerio kolegi Mačkoviću. To je bila najamna palača, tj. imala je nekoliko stanova za izdavanje na oba kata, i pet trgovina u prizemlju. Tada je Mačković prvi put pro-

jektirao objekt s međukatnom konstrukcijom od armiranog betona (*Gradotvorci II.*, str. 249). Fasada je bila ukrašena dekorativnim elementima bečke secesije, ali je nepoznato kada su skinuti, a zadržan samo dekorativni detalj ispod erkera na uglu palače na kome još stoje inicijali Fazekasa. Od postavljanja ovog lijepog detalja prošlo je više od 120 godina. Na krovu zgrade opstala je i četverokutna kupola.

Pitanje kada i kako su nestali ukrasi s palače upućeno je još 1985. godine u *Subotičkim novinama* (broj 6, 8. veljače). U međuvremenu nije bilo rekonstrukcije kojom bi fasada bila vraćena u autentično stanje. Velika pozornost u izgradnji posvećena je uljepšavanju plafona i hodnika u unutrašnjosti objekta, ali ova lijepa dekoracija nije dostupna pogledima javnosti. Vremenom je zanemarena i samo dijelom sačuvana.

Neobično je što prije sedam-osam desetljeća – dok je palača bila u mlađem izdanju – nije nastalo mnoštvo njenih fotografija. Naime, upravo u ovoj zgradi, na drugom katu, postojao je Foto-klub u okviru organizacije *Narodna tehnika* (pouzđano 1955. godine), u vrijeme kada je još vrlo malo ljudi posjedovalo aparat za fotografiranje. Kasnije su ova i druge sekcije preseljene u Ulicu Matije Gupca.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020 i 52/2021) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

urbanističko-arhitektonske razrade lokacije na katastarskim parcelama broj 9532 i 9533 k. o. Donji grad izgradnja – objekta za predškolsko obrazovanje i rekonstrukcija postojećeg objekta radi prenamjene

(naručitelj projekta »Samostan kćeri milosrđa TSR sv. Franje«, Subotica)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkom projektu od 3. do 9. lipnja 2022. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je *Arhitop*, d.o.o. Bačka Topola.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 3. do 9. lipnja 2022. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020 i 52/2021) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

urbanističko-arhitektonske razrade lokacije za nastavak izgradnje hrama Srpske pravoslavne crkve u Bačkom Dušanovu

(naručitelj projekta – Grad Subotica, Tajništvo za investicije i razvoj)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkom projektu od 3. do 9. lipnja 2022. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je Javno poduzeće za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje, Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 3. do 9. lipnja 2022. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

.....

GRADSKA UPRAVA GRADA SUBOTICE TAJNIŠTVO ZA GRAĐEVINARSTVO

U skladu s člankom 50. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020 i 52/2021) i čl. od 55. do 68. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade planskih dokumenata (*Službeni glasnik RS*, br. 32/19)

Oglašava JAVNI UVID U

Nacrta Plana detaljne regulacije za dio prostora između Ulice Jovana Mikića i koridora željezničke pruge, od Segedinske ceste do Tesline ulice u Subotici i u Nacrtu Izmjene dela Plana detaljne regulacije centra grada Subotice – zona I. (podblok »L.2«, dio bloka »M«, dio bloka »B« i dio podbloka »D.3«).

Javni uvid može se obaviti od 30. svibnja do 28. lipnja 2022. godine, radnim danima od 8 do 12 sati, u Gradskoj upravi Subotice, Trg slobode 1.

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid u Planove u Gradskoj upravi Grada Subotice, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, ured br. 204 i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Primjedbe na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 i 9), od 30. svibnja do 28. lipnja 2022. godine.

Javna sjednica Komisije za planove bit će održana 7. srpnja 2022. u 13 sati u zgradi Stare gradske kuće (u Plavoj sali), Trg slobode 1.

Pravne i fizičke osobe mogu pred Komisijom za planove obrazložiti svoje primjedbe koje su u pisanom obliku dostavljene tijekom javnog uvida.

Jednodnevni izlet

Sonćani u Vukovaru

Učenici OŠ *Ivan Goran Kovačić* iz Sonthe, koji izučavaju izborni predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture, bili su gosti OŠ *Antun Bauer* u Vukovaru. Ova suradnja ostvarena je zahvaljujući projektu *Zajedništvo i izučavanje hrvatske povijesti* koji je potpomognut od strane Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Voditelji projekta su bili **Biljana** i **Joza Mihaljev**, a u organizaciji puta pomoglo je Hrvatsko nacionalno vijeće.

Kako su ga učenici iz Sonthe ocijenili, bio je to dan za pamćenje, a tijekom posjeta Vukovaru obišli su Muzej vučedolske kulture, Vukovarski vodotoranj, crkvu sv. Filipa i Jakova, spomenutu osnovnu školu *Antuna Bauera* u kojoj su se upoznali s glagoljicom, a obišli su i Park šuma *Adica*, kao i središte grada. Programu koji su pripremili učenici škole domaćina, prisustvovali su zamjenik tajnika Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Dario Magdić**, zamjenica gradonačelnika Vukovara **Ivana Majkić** i predsjednik IO HNV-a **Lazar Cvijin**, te ravnatelj škola **Zlatko Milić** i **Miljenko Dakić**.

Posjet Vukovaru je, po riječima nastavnice hrvatskog jezika **Tamare Kokai**, ne samo za djecu nego i za voditelje bio prelijepo iskustvo. Osim spomenute nastavnice s djecom su išli učiteljica **Bilja Ribić**, te ravnatelj sonćanske škole **Miljenko Dakić**.

»Ono što želim istaknuti jest da su djeca bila zainteresirana za sve zanimljivosti i mjesta koja smo posjetili. Osobito im se svidio sat glagoljice koji je organizirala učiteljica Biljana Mihaljev. Pokazali su veliku zainteresiranost i pozorno slušali sve detalje. Sve je bilo primjereno njima i njihovom uzrastu, te su se lijepo osjećali, a mi voditelji smo oduševljeni gostoprimstvom naših domaćina. Zbilja jedno divno iskustvo i za nas i za djecu«, pojasnila je Tamara Kokai.

Ž. V.

Učenička zadruga OŠ Matija Gubec u Tavankutu

Učenička zadruga osnovana je u OŠ *Matija Gubec* u Tavankutu davne 1980., a od prošle godine ova je škola jedna od 112 u Srbiji s registriranim učeničkom zadrugom po novom pravilniku.

Njezina ravnateljica je nastavnica matematike **Ivana Vuković**, koja je ujedno i voditeljica slamarske sekcije. Članovi Učeničke zadruge sa svojim su radovima i angažmanom bili prisutni u tavankutskom Domu kulture u petak, 13. svibnja, prigodom svečanog obilježavanja X. Međunarodnog likovno-literarno-novinarskog natječaja *Bogatstvo različitosti*.

»Što se tiče naših aktivnosti, najviše se baziramo na rad sa slamom, a od prošle godine smo se počeli baviti i izradom nakita od drveta. Tijekom ovih dana prodajemo naše slike od slame i book markere, a prikupljamo i dobrovoljni prilog za školski kombi, kako bismo omogućili djeci putovanja. Daleko smo još od neophodne svote, ali 'kad se male ruke slože, sve se može', ističe Ivana Vuković.

Član Učeničke zadruge od početka ove školske godine je **Danilo Dudaš**, učenik VI. razreda.

»Posjetiteljima i gostima naših brojnih manifestacija i događaja u Tavankutu prodajemo raznorazne suvenire i nakit, koje pravimo na radionicama slamarske sekcije. U prosincu smo bili u Beogradu na konvenciji učeničkih zadruga i tamo smo se predstavili, sprijateljili se s drugim članovima, pa i dosta zaradili«, kaže Danilo.

I. P. S.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Matea Cvijanov**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Matko Vuković*, Subotica – 3. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: igram folklor

VOLIM: bebe

NE VOLIM: raditi domaću zadaću

U SLOBODNO VRIJEME: crtam

NAJ PREDMET: likovni odgoj

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: medicinska sestra

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomesječnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Prozivki u Subotici (42 kvm, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karađorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 km od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

Hrvat, katolik iz Slavonske Orahovice kod Osijeka, zaposlen, vlasnik kuće i auta, traži djevojku iz Subotice do 31 godine za upoznavanje i brak. **Ivan Peček.**

Prodaje se trobrazdni plug (14 cola) obroč *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

**Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji
VAŽI DO 31. 5. 2022.**

- Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.
- Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Babijanović, Berberović, Brčić Kostić

Prezime **Babijanović** zabilježeno je još u prvoj polovici 18. stoljeća u Subotici i to u različitim oblicima: **Fabian**, **Fabianov**, **Fabianovich**, **Babian**, **Babianov** i **Babianovich**. Među Babijanovićima po značenju se izdvajaju otac i sin **Geza** st. (1913. – 1981.) i **Geza** ml. **Babijanović** (r. 1942.). Prvi je bio geodetski tehničar i spada među najznačajnije ličnosti u pokretu otpora u Subotici 1941. – 1944. Drugi je bio sudac. Već duže vrijeme je aktivan u društvenom životu Subotice. Bio je osnivač HKUD-a *Bunjevačko kolo* (1970.). Sudjeluje u radu Bunjevačke matice.

Njihovo rodoslovlje izgleda ovako. **Josip Babijanović** (22 g.) je 10. XI. 1777. oženio **Katu Kovačić** (18 g.).

Vjenčani kumovi bili su **Filip Ivković** i **Marko Buljovčić**. Iz ovog braka rođeno je nekoliko djece: **Ljudevit** (26. II. 1779.), **Ivan** (26. IV. 1780.), **Antun** (30. III. 1787.), **Magdalena** (3. X. 1792.), **Marijana** (18. IV. 1794.) i **Jakov** (5. V. 1798.). Jakov je 27. XI. 1816. oženio **Mariju**, ćerku **Ivana Milojevića** i **Katalin**, r. Lengyel. Iz ovog braka rođen je 13. II. 1819. sin **Grgo**, koji je 15. studenoga 1837. oženio **Petronilu**, kćerku **Paje Matkovića** i **Petronile**, r. **Buljovčić**. Nakon smrti prve supruge, Grgo je 14. XI. 1855. oženio udovnu **Stipana Kujundžića**, **Matiju Evetović** (35 g.). Iz drugog braka rođen je 8. IX. 1856. sin **Ivan**, koji se 27. XI. 1878. oženio **Anom**, kćerkom **Jakova Delića** i **Marije**, r. **Petreš**. Iz ovog braka rođen je 1. XI. 1886. sin **Marko**, koji je 20. XI. 1909. oženio **Katu**, kćerku **Josipa Vojnića Purčara** i **Julije Zvekanović**. Iz ovog braka rođen je 5. VIII. 1913. sin **Geza**. **Geza** se

oženio **Julijom Katančić**, s kojom je imao kćerke **Anicu** i **Jelenu**, te sina **Gezu** (1942.).

Berberović

Prezime se javlja u Bikiću, Aljmašu i Subotici tijekom 18. stoljeća. **Berberovići** su već u drugoj polovici 17. stoljeća bili razgranati. Kako pokazuju matične knjige, njihova najveća koncentracija bila je u Bikiću i Aljmašu. Radi ilustracije, ovdje će biti iznesen samo ogranak **Marka Berberovića**, autoprijevoznika iz Tavankuta. Ovaj ogranak je više puta mijenjao mjesto boravka (Aljmaš, Tavankut, Đurđin, Subotica...) Markov predak u 6. generaciji **Albe**

Berberović je 18. XI. 1789. oženio **Mariju Evetović** (Aljmaš). Marija je poticala iz istog roda, od kojeg je proistekao i povjesničar **Matija Evetović**. **Albe** i **Marija** su imali nekoliko djece, među inim **Nikolu** (17. XI. 1801.), koji se 8. XI. 1827. vjenčao **Klárom**, kćerkom **Mihály Varge** (Tataháza). I ovaj brak je iznjedrio više djece. Markov predak i imenjak rođen je 7. V. 1839. u Subotici, gdje je istoga dana kršten u crkvi sv. Jurja. Zanimljivo je da je kod krštenja prezime njegova oca ubilježeno kao **Berkich**. Marko st. se 28. X. 1858. oženio **Ružom**, kćerkom **Grga Davčika** i **Elizabete Skalin** (Subotica). Njihov prvorodeni sin **Lovro** (3. VIII. 1860.) kršten je u Bajmaku. **Lovro** se 22. I. 1883. vjenčao **Marijom**, kćerkom **Josipa Neorčića** i **Jelene Borović** (Kunbaja). Plod ovog braka je nekoliko djece, među kojima je i **Antun** (13. VI. 1902. – 24. II. 1985.), djed Marka Berberovića.

Brčić Kostić

Ovo prezime spada u rjeđa prezimena u bačkih Hrvata. U Subotici je dokumentirano još u prvoj polovici 18. stoljeća u obliku **Bercsics**. Možda najbolji predstavnik ovoga roda je jezikoslovac **Mato Brčić Kostić** (1912. – 2010.). Njegov predak **Blaško** (sin **Albin**) oženio je 13. XI. 1799. **Josipu**, kćerku **Antuna Vukovića**. U ovom braku je rođen **Antun** (12. VI. 1820.), koji je sa svoje strane oženio **Klaru**, kćerku **Lovre Gršića** i **Stane Vojnić** (8. XI. 1837.). Par je dobio nekoliko djece, među inim sina **Pavla** (2. VII. 1853.). **Pavle** je 1875. oženio **Kristinu**, kćerku **Stipana Malagurskog** i **Marije**, r. **Vidaković**. Dobili su sina **Nestu** (8. I. 1888.), koji je 23. VIII. 1908. oženio **Mariju Horvat Aljmaški**. Par je 10. V. 1912. dobio sina **Matu**.

Vladimir Nimčević

Nikša Vizin, gimnastičar

Najviše volim vježbati u parteru

Puno je mladih sportaša svoj prvi medijski istup imalo upravo na sportskim stranama našeg tjednika, a kasnije su svojim odličnim rezultatima počeli intenzivnije skretati pozornost javnosti. Mladi gimnastičar *Partizan Železničara* **Nikša Vizin** član je najmlađe selekcije koja je u svojoj starosnoj konkurenciji osvojila drugo mjesto, a skupa s ostalim klupskim selekcijama ukupno prvo mjesto u prvom kolu Pionirske lige Srbije u Kostolcu. S obzirom na njegovih šest i pol godina i razgovor je bio primjeren njegovoj dobi.

Koliko dugo već treniraš gimnastiku?

Treniram već godinu i pol, jer sam počeo s pet godina.

Je li teško?

Nije, ali se mora puno vježbati.

Koliko puta na tjedan imate treninge i što sve radite na njima?

Treniramo svakoga dana, a prije početka treninga se moramo prvo zagrijati. Poslije radimo razne vježbe na spravama i parteru i pripremamo se za nastupe.

Kako je bilo na natjecanju u Kostolcu i je li te bio strah?

Bilo je jako lijepo, a malo sam se bojao. Morao sam odraditi sve vježbe u svim natjecateljskim disciplinama i truditi se da ne napravim greške.

Što ti je bilo najlakše, a što najteže?

Najlakše su mi bile vježbe u parteru gdje sam radio obvezne elemente poput stoja na rukama, premeta i zvijezde. Najteži mi je bio preskok, i to još moram puno vježbati.

Na koncu, kaži nam kako se zove tvoj trener?

Moj trener je **Robert Milutinović**, on nas uči, trenira i vodi na natjecanja.

D. P.

Robert Milutinović, trener

Ove sezone imamo zbilja mladu momčad, za koju nastupa i Nikša Vizin, a koja je odlično startala u novu sezonu Pionirske lige Srbije. U pitanju su zbilja talentirani i perspektivni mladi gimnastičari koji bi u budućnosti mogli imati vrijedne rezultate. Treniramo svakoga radnoga dana, a prvi plodovi marljivoga rada su

se pokazali na natjecanju u Kostolcu. U nastavku lige nas očekuju još dva natjecanja, u Novom Sadu i Nišu, gdje imamo priliku ponoviti dobar rezultat i na kraju biti ukupni pobjednici. Ukupno gledano, mogu reći kako subotička muška gimnastika ima lijepu budućnost.

RUKOMET

PPD Zagreb nadomak naslova

Pobjedom protiv glavnog rivala Nexea iz Našica (31:26) rukometaši PPD Zagreba stigli su nadomak osvajanja novoga naslova prvaka Hrvatske. Zagrepča-

ni su stigli do ukupno druge pobjede u međusobnom razigravanju, a šampion će biti momčad koja prva osvoji šest bodova.

TENIS

Roland Garros

Susretima prvog kola u nedjelju, 22. svibnja, na terenima Roland Garrosa počeo je drugi Grand Slam turnir

sezone na kojemu sudjeluju najbolji hrvatski tenisači i tenisačice. Pored standardnih sudionika u pojedinačnoj konkurenciji **Marina Čilića** i **Borne Ćorića**, probom kroz kvalifikacijski turnir prvi puta u glavni ždrijeb stigao je i **Borna Gojo**. U konkurenciji muških parova najbolji hrvatski par **Nikola Mektić** i **Mate Pavić** su jedni od favorita za osvajanje naslova, osobito što u Pariz stižu kao pobjednici Mastersa u Rimu i ATP turnira u Ženevi.

KOŠARKA

Kruno Simon europski prvak

Iako zbog ozljede nije igrao beogradski Final four košarkaške Eurolige, hrvatski reprezentativac i član *Anadolu Efesa* **Kruno Simon** ponovno se okitio naslovom europskog prvaka. Turska momčad je u finalnom duelu slavila tijesnom pobjedom 58:57 protiv *Real Madrida* i obranila prošlogodišnji naslov najbolje europske momčadi.

NOGOMET

Varaždin novi prvoligaš

Pobjedom protiv *Dugopolja* (2:1), kolo prije kraja šampionata 2. HNL, nogometaši *Varaždina* stigli su na četiri boda prednosti ispred prvog pratitelja *Rudeša* i izborili povratak u elitno društvo najboljih hrvatskih klubova. Drugoplasirana momčad Druge lige igrat će protiv devetoplasirane *Istre* u doigravanju za još jedno prvoligaško mjesto i posljednjeg, desetog člana 1. HNL za sezonu 2022./23.

POGLED S TRIBINA Europa

Budući da je neizvjesnost oko novoga šampiona Hrvatske nestala još u pretposljednem kolu 1. HNL, tako niti veliki derbi između *Dinama* i *Hajduka* (3:1) u posljednjem susretu sezone 2021./22. nije imao uobičajenu natjecateljsku draž. Igralo se isključivo za slavu i prestiž, a golovima u dubokoj sudačkoj nadoknadi (10 minuta) slavio je domaćin i pobjedom upotpunio proslavu svoga 23. naslova od kada Hrvatska ima svoju samostalnu nogometnu ligu. Tako je u subotu, 21. svibnja, negdje iza 22 sata navečer i definitivno pao zastor na prvenstvena nadmetanja i sada, shodno ostvarenim plasmanom, slijedi pogled prema budućem sudjelovanju u europskim klupskim natjecanjima.

Prvak *Dinamo* igrat će u drugom pretkolu Lige prvaka staza prvaka, a obzirom na postojeći koeficijent uspješnosti bit će jedan od nositelja što u startu nosi golemu

prednost. Najneugodniji potencijalni protivnik mogao bi biti *Slovan* (Bratislava), a potom slijede *Helsinki* (Finska), *The New Saints* (Wales), *Žalgiris* (Litva), *Maccabi Haifa* (Izrael), *FC Zürich* (Švicarska) i dr. Ukupnom pobjedom u prvom nastupu zagrebački *modri* bi odmah osigurali euro jesen, jer bi u slučaju daljnjih neuspjeha imali osiguran nastup u skupinama Konferencijske lige. Naravno, kao i uvijek, krajnji cilj su skupine Lige prvaka, ali niti skupine Lige Europe ne bi bile neuspjeh. Ali, o tom-potom... Ždrijeb je zakazan za 15. lipnja, a *Dinamo* će startati u novom europskom izdanju 19. ili 20. srpnja.

Ostali hrvatski europski predstavnici *Hajduk*, *Osijek* i *Rijeka* po svemu sudeći, ako se nešto u međuvremenu ne promijeni (neigranje ruskih momčadi), igrat će u kvalifikacijama za nastup u Konferencijskoj ligi. Lijepo bi bilo kada bi Hrvatska, pored *Dinama* koji je posljednjih godina vrlo uspješan na međunarodnom planu, imala barem najmanje još jednu momčad u europskoj jeseni.

D. P.

Narodne poslovice

- * Mir je najljepši vid sreće.
- * Gdje se čast kupuje novcem, ona traje dok ima novca.
- * Nije dobro ako mislimo samo na svoje dobro.

Vicevi, šale...

- Čujem da si pala vozački ispit.
- Aha, jesam, ponovo...
- Pa kako?
- Pa lijepo. Ulazim ja u kružni tok, a na okruglom znaku piše 30. Napravila ja 30 krugova i kažu mi da sam pala...
- Ajoj, mora da si pogrešno brojala.

Izvedem psa u šetnju, a tamo njegovi vršnjaci Zeus, Kira, Maks, Džoli, Roki...
Rekoh – idemo, Bruno, dalje, ovdje sve neki stranci.

Mudrolije

- * Kroz život ne gubiš ni ljubav ni prijatelje, samo učiš tko su pravi.
- * Biti glup je kada znaš istinu, vidiš istinu, a još uvijek vjeruješ u laži.
- * Uvredama čovjek ne pokazuje koliko je moćan već koliko je prost.

Vremeplov – iz naše arhive

Klincijada, 2010.

Iz Ivković šora

Izopačeno

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi. Jeto, ja tako uvik ranom zorom đipim iz kreveta. Ne mož stariji čovik dugo spavat. Kadgod se borme ustajalo na prvi local, pa na poso. Ni liti nije još ni svanilo pa si moro ranit, tribalo prija idišta na poso malkoc poradit, namirit a tek se onda spremat u firmu i na prvi onibus, sačuvaj bože da se kasni. Doduše, sad divane da se ondak manje radilo, da je svit bijo linji i da se izvlačio od posla. To je, dabome, divan sad ove nove vlasti u čijim fabrikama nemate ni poist ni popit, pa- uze za ručak, jal kako se sad moderno divani doručak. Pauza traje jedva frtalj sata. Za to vrime ni cigaretilu ne mož popušit, a kamol štogod čestito poist. Al ondak nije, kažu, bilo dobro kad je bilo u svakoj malkoc većoj fabriki kujna. Trpezarija lipa kugod kaki pravi restoran, pa bilo zabavište za malu dicu di se čuvala dok bačo i mama rade, pa bili doktori razni fela, ako se čovik ne daj bože razbolio. Ni se moralo stat u redu na prigled i di vam nisu divanili dođite sutra, jal za koji misec. Nikoliko ti ondašnji fabrika je čak imalo i sportske terene, bazen za razonodu liti di je rabadžija i njegova familija u slobodno vrime očla pa se pajtašila s drugim svitom. Da vam ne divanim da je bilo i viken- dica na našim, ondak lipim Paliću; pa na moru i po banjama di je rabadžija mogu za nike sitne novce, i to brez kamate, na rate od sindikata otić na dvi nedilje s cilom familijom i pošteno se odmorit. Ne, kažu nam sad da to opšte nije valjalo. Ovo sad je zdravo bolje: odeš u dućan i nema cukera, nema ni olaja. Kažu to je zbog tog što je tamo niki rat izmeđ dva bracka naro- da daleko dvi-tri vrimenske zone, a zapravo su gazde naredile da se posakriva roba da bi se podigla cina. Al, jeto. To nam zdravo smeta pa su se i cine svega udvostručile. Svit je zdravo kratke pante pa se ne sića kandar da su se te cukerane i uljare prodale za jedan dinar sadašnjim gazdama. A sve vam je to, čeljadi moja, da ovi bogati napune svoje buđelare što više i da što više izvuku novaca od čestitog i poštenog svita. Svako jutro ustanem rano i od rane zore sluktim kako Somborskim drumom iđu limuzine sve jedna za drugom. U svakoj ima po četiri-pet če- ljadi. Žure na poso, jel ako zakasne i minut-dva mož doć do tog da budu odvijani, a i vako su primljeni na misec-dva, pa opet misec-dva. To vam je da i lakše mogu otirat čim njim ne triba ra- badžija jal se smanji poso. Nema, borme, sad ko branit čestitog čovika, radnika što sa svoji deset prstivi zarađiva kruv za svoju dicu. Sićam se: kadgod skoro ako si bio čestit nisi ni mogu dobit otkaz. Branio te i sindikat, pa na kraju i sud udruženog rada. Sad nema ko. Keće čovika kugod keglu u kugljani. Baš nji briga što njemu familija moždar već sutra neće imat kruva na astalu. Di se to svit izokrenio i ko da je pofalio, pitam ja vas? Ne znam, valjdar sam zastario i toliko zaosto da ne vidim kako je ovo sad vrime dobro i napridno kad nemaš ništa; kad te ko i sam što sam prošo, matorog iskeće. No, dobro, idem lagano budit čeljad i namirivat. Divanu nikad kraja. Zbogom.

Rič po rič

Popisivanje i pripisivanje

Piše: Željko Šeremešić

Baka Janja – štukina, baka Manda – sovicina, baka Tonka – Oblakova i baka Marica – striljina i ja među njima. Bože dragi, Gospo draga nisam ni sanjao da ću ja među nje doći, kad god mogu bit na svakom divanu. Evo kako se vrime popravilo i one osvanile na klupčice. Više ne moram bit s one strane tarabe, baš mi drago. Par put od kad je došlo lipo vrime nisam bio na divanu al evo majka javila da j baka Janja rekla da će danaske potli podne bit divana pa da i ja dođem ako nemam škulu jel kaku obavezu. I tako zasili nas petoro. Posidali. Baš sam se zaželjio i lipog vrimena a i klupčice, da ne kažem baba. Počinje tako baka Janja, ona j bila glavna. E mislim se baš da vidim čega će se sitit. »Eto slušala je niki dan ono sokoćalo kako ona zove televizor, kako su divanili od nikakog popisivanja. Da j prošlo već dosta vrimena i da vlast, jel kako to kažu država, triba da zna koji smo, čiji smo, koliko nas, di živimo, šta radimo, i šta sve još ni«. Sva se zapurkala, pa još ko diže glas, viče, kako bi sade sve od nas saznali, i čorape i gaće kake nosimo, na koje strane spavamo, jel rčemo, skoro da se ko kod velečasnog ispovidamo. I kažu da će to pomoć ko zna čemu sve jel će se moć mlogo lakše planirat. »Sve bi da znu, a ka si imalo jače bolesan, jel kad ti ne do dragi Bog posov triba, onda se moraš sam snalaziti. Ako nemaš novaca jel nisi u kake partije od vlasti možeš se pridat, gaće na štap metnit jel otić na truli zapad. I tako triba ope da puščemo nikake ljude u kuće koji će u ta sokoćala metat što mi odgovorimo. Kako ću ja virovat oće i oni upisat ono što ja kažem, da neće izvrnit štagod«, još bisnije će baka Janja. Baka Manda se prva snašla pa kaže da j to tako danaske, kad ne znu šta će onda počnu štagod pribrojavat, popisivat... Kaže da j niki dan njezin unuk došo iz šume pa divani da tamo nema ko kadgod više ni jedne bare, ni priliva, a da šumu ne mož više pripoznat. Kaže da triba popisat sve ono što j nestalo jel je odneto iz šume. vidit koje su sve bare prisušil, prilivi zasuti i ne pustoju, koliko posičeno, zasadito i zašto j sve prisušilo. Kaže da će nam na kraju kazat da j novo vrime, da to tako mora. Pa odrapi onako. Baka Marica onako ko kroz plač, da joj žo naše dice. Kako niko ne popiše i pribroji našu dicu što su u svit ošla, i da nam kažu zašto su ošla. Kako naglas ne kažu zašto već babe idu čuvat babe na taj trulli zapad. I na kraju će baka Tonka: »Eto, moj unuk divanio kako su lovci niki dan pribrojavali u ataru zeceve. Kake mi hasne imamo od tog? Šta ne pribroju ove kerove što trču po selu po sokaku ko bisni, pa još i napadu, pa još kažu da su ničiji«. Posli ove pametne svi usmi al svi viču : »Tonka imaš pravo«. Na to ću ja svaj važan: »A šta b bilo kad bi oni sam pripisali što j bilo, i kako j bilo prošli put?«. Na to će baka Janja ko iz puške: »Dite moje ti si odviše pametan kad tako divaniš. Kad bi pripisali i još kad bi to bila i istina bilo bi to ko kad bi nam se Gospa ukazala«. Prid svima mi poljubi u čelo, metne ruku u džep od fros luka, izvadi jedan papreni-negro šećer pa mi ga sva važna pruži koda pruža deset eura. Sva važna će: »Ovo ti je što si pametno študiro i kazo«.

U NEKOLIKO SLIKA

Subotičani u Ivankovu

Salon mame Tereze

tekst: Petko Vojnić Purčar režija: Nevena Mlinko

Glumci: Bernadica Ivanković, Vladan Grbić, Zoltan Sič, Darko Baštovanović, Katarina Ivanković Radaković, Adrijana Ivandekić, Marijana Prčić, Nenad Temunović, Matiša Dulić, Katarina Ivković Ivandekić, Nevena Mlinko;

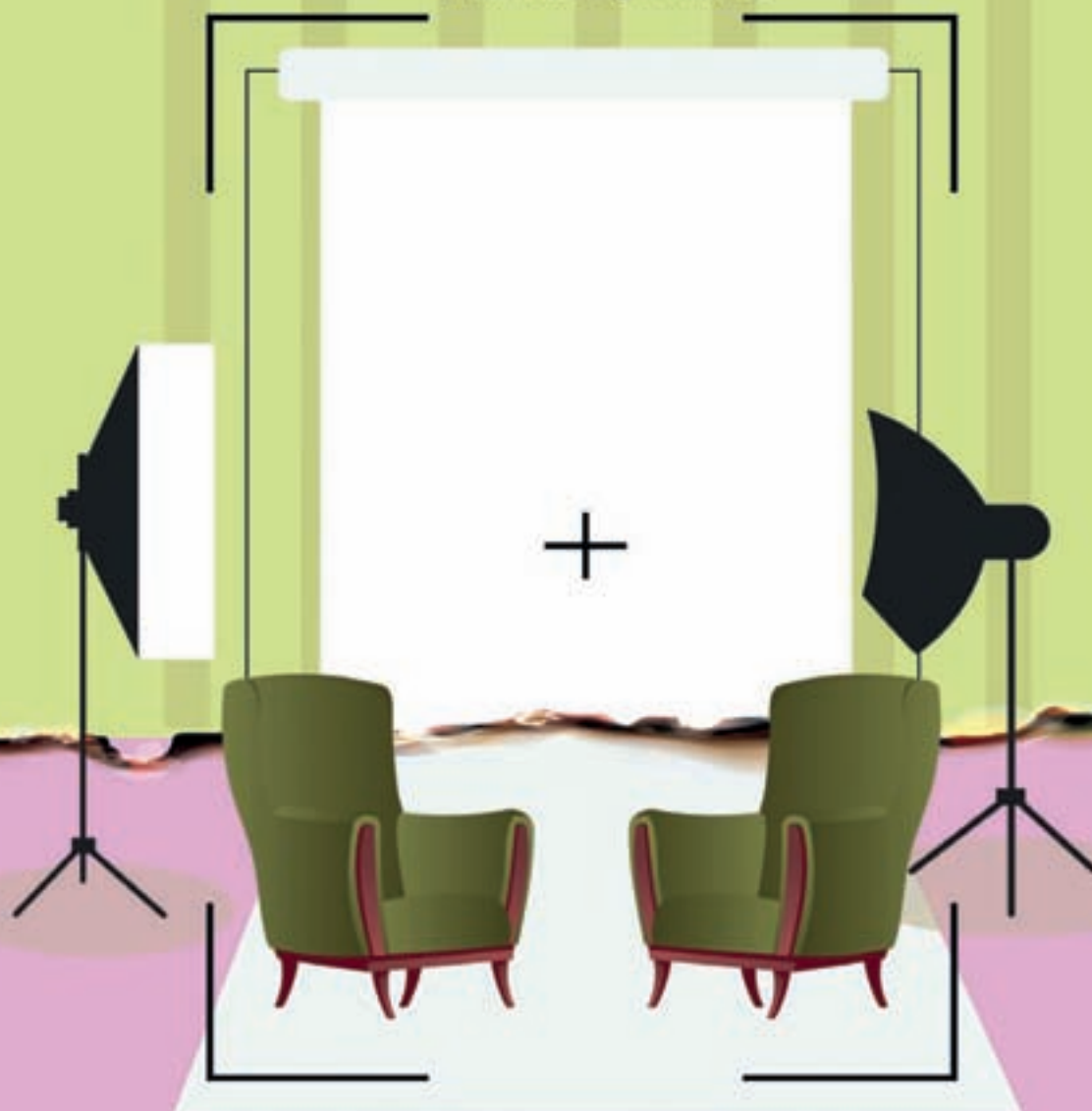
Scenografija: Kristijan Milanković; **Kostimi:** Milijana Nimčević; **Rasvjeta:** Marin Jaramazović;

Muzika i fotografije: Nela Skenderović; **Obrada fotografija:** Katarina Ivković Ivandekić;

Montaža: Nemanja Temunović

1920X1080 25 FPS

00:00-20:05

29. 05. 2022.

HKC „Bunjevačko koło”

19:30h

ULAZ: 300 din

MENU ≡

75% 14:30h

XII. Memorijal *Stipan Bakić*

Titule otišle u Apatin i Novi Sad

Stolnoteniski turnir se vratio u Hrvatski Dom u Sombor. To bi u najkraćem bila sportska vijest koja je obradovala sve zaljubljenike u celuloidnu lopticu, a napose aktiviste sportske sekcije HKUD-a *Vladimir Nazor*. Naime, nakon pauze, koja je izazvana pandemijom koronavirusa, zbog koje se tradicionalni memorijal nije održao dvije godine, u trećoj nedjelji svibnja 31 igrač prijavljen na XII. Memorijal *Stipan Bakić* ravnopravno se borio za titulu najboljeg na ovom turniru.

Organizacijski odbor, kojeg je predvodio pročelnik sportske sekcije **Pavle Matarić** sa suradnicima, uspio je organizirati jedan od boljih turnira u Somboru, a broj sudionika, i mjesta odakle su došli, govore o kvaliteti ovog memorijala. Već početkom jutra počeli su pristizati sudionici iz grada domaćina, zatim iz Subotice, Apatina, Novog Sada, Beograda, Odžaka, Bačkog Brestovca, Stara, a jedan čak iz Nizozemske. Nadmetalo se u dvije starosne kategorije, do 60 godina života i oni drugi preko 60, a natjecatelji su bili razvrstani u prvoj fazi nadmetanja u grupe s po tri igrača, a samo najbolji je nastavio natjecanje u eliminacijskoj fazi do finala.

Nakon kraćeg zagrijavanja turnir je otvorio predsjednik Društva **Mata Matarić**.

Mirko Vrdoljak iz Apatina i **Nemanja Ćirić** iz Odžaka odigrali su finale u kategoriji igrača do 60 godina starosti, a titulu prvaka, u nešto boljoj igri, osvojio je Apatinac. U borbi za treću poziciju **Kristijan Tomasović** iz Sombora nadigrao je Apatinca **Bogdana Cvetičenina**, nositelja titule od prije tri godine.

U kategoriji starijih sudionika bolji u duelu **Tihomira Simića** iz Novog Sada i **Miloša Karamaršića** iz Beograda bio je igrač iz vojvođanske prijestolnice, kome je pripao pokal pobjednika. Treća pozicija u kategoriji 60+ pripala je **Petku Vranješ**u iz Subotice. Turnir je uspješno sudio **Zvonko Eustahio** iz somborskog stolnoteniskog kluba ŽAK.

Nakon završenih finalnih borbi, organizator je pokalima, medaljama i diplomama nagradio najbolje, a zahvalnice su dobili **Josip Rilke** (1944.), najstariji, i **Filip Pataric** (2006.), najmlađi sudionik turnira.

U arhivu Društva sačuvan je podatak da je 1946. godine održan prvi prijateljski susret između stolnotenisača *Bačke* i *Željezničara*, a stolni tenis se u Društvu igrao od osnivanja HKD-a *Miroljub*. Prvi pročelnik ove sekcije bio je **Stipan Bakić** i upravo u njegovu čast održava se istoimeni Memorijal.

Vinko Janković

Venecija, drugi put

Moram priznati da me malo smeta zabadanje nosa u tuđe poslove. Što koga briga na što netko drugi troši novac, što radi, kada voli, čemu teži, od koga se razveo ili zašto je odustao. Mislim da stvari u kojima ne sudjelujete ili koje na vas ni na koji način ne utječu nemaju što biti predmet vašeg interesa. U mom životu ti vanjski upadi uglavnom su vezani uz putovanja, od komentara odakle joj novac za to, do toga treba li joj sad opet neko putovanje. Dakle, sve je u trošenju svog novca koji sam sama napravila. Svima je jasno da je to zbunjujuće. Ne opirem se puno, ali nikad ne mogu da ne čujem.

Povod za priču

Nego, mislim, kad već pričaju, začinit ću lijepim izletom. Odlučila sam otići u Veneciju. Nije da sam to planirala jer sam jednom, u sklopu putovanja u Rim, završila u jednodnevnoj turneji u Veneciji. Međutim, prijateljica s kojom putujem ima veliku želju posjetiti poznatu izložbu Biennalea i treba joj društvo, a kada je riječ o putovanjima, često sam raspoloženja zvanog »što mi je teško«.

Grad poznate arhitekture i umjetnosti, smješten u sjeveroistočnoj Italiji, na ukupno 117 otoka koje razdvajaju kanali i povezuju mostovi. Potpuno drugačiji grad od svih koje sam do sada posjetila. Venecija je jedna od najvažnijih turističkih destinacija na svijetu, a grad svakodnevno posjeti nekoliko desetaka tisuća turista. Od 18. stoljeća turizam je važan dio venecijanske industrije, a to se samo pojačalo kada je Venecija u 19. stoljeću postala modno središte bogatih i slavnih turista. Tome je razvoju pridonio povratak karnevala krajem 20. stoljeća, kada je grad postao sjedište međunarodnih konferencija i festivala, uključujući spomenuti Biennale i Filmski festival, koji privlače turiste iz cijelog svijeta na glazbu, film, kazalište, kulturno-umjetnička događanja.

Što želim drugi put u Veneciji

Naravno, pri prvom posjetu posjetili smo poznatu crkvu Santa Maria della Salute o kojoj je pisao moj sugrađanin **Laza Kostić**. Kada dođete na organizirane izlete, zasigurno ćete u jednom danu uspjeti obići mnoge atrakcije, poput bazilike svetog Marka i Piazze San Marco, a svakako si priuštiti i vožnju gondolom. E sad, ono što bih željela ponoviti u drugom posjetu je otići u tvornicu *Murano* i gledati čarobnjaka koji topi smjesu pred vama i izlijeva najčarobnije figure od muranskog stakla.

Htjela bih si ovaj put kupiti masku u Veneciji. U nekoliko navrata i prilika mi je baš ona nedostajala, bilo kao ukras na zidu ili na mom licu za neku neobičnu prigodu. Kad smo već kod neobičnosti, nisam znala da je uz otok Murano jednako neobičan i otok Burano koji je poznat po jarkim bojama kojima su obojene kuće na tom otoku.

Prema legendi, žene s otoka Burano obojile su svoje kuće u različite svijetle boje kako bi ih muževi prepoznali izdaleka kada se vrate s mora iz ribolova.

Sve do 16. stoljeća glavna gospodarska grana otoka Burano bila je ribarstvo. No, kada se diljem svijeta pročulo da žene s ovog otoka pletu prekrasnu čipku, od tada je čipka postala glavni izvozni proizvod otoka Burano.

Zanimljivo je da je 1872. godine otvorena škola čipke na otoku Burano. Danas se na njemu može vidjeti i kupiti lijepa čipka, ali za to je potrebno izdvojiti nešto više novca.

I kako to uvijek biva, priča i planovi uzleću, a neke priče ostaju bez prostora. Priču o izložbi Biennalea onda čuvamo za neke od sljedećih brojeva.

Gorana Koporan

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

*** INOZEMSTVO**

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22

VOJVODANSKA BANKA

AD MS FIL. SUBOTICA

IBAN: RS35325960160000218862

NIU Hrvatska riječ,

Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:

NIU »Hrvatska riječ«,

Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

U ČAST ILIJI OKRUGIĆU SRIJEMCU

program obilježavanja
125. obljetnice smrti

Ilija Okrugić

Pokrovitelj:

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata

Suorganizatori:

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata,

Biskupijsko svetište Gospe Tekijske u Petrovaradinu,

HKPD „Jelačić“ Petrovaradin,

Zajednica Hrvata Zemuna „Ilija Okrugić“ – Zemun

i Društvo hrvatske mladeži Zemuna

subota, 28. svibnja (maja) 2022. godine
svetište Gospe Snježne na Tekijama

Program

10 sati – sveta misa
i svečana akademija

GODINE
NOVOG
PREPORODA

ZAVOD ZA KULTURU
VOJVODANSKIH HRVATA